

Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk

foto: René van Rossum

de Strandloper

55e jaargang • nummer 2

juni 2023

Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

Bestuur

G.J.A. de Croock (Gab), voorzitter, Marinus Poststraat 26, 2235 XE Valkenburg ZH 0641462765
voorzitter@strandloper.nl

H. Oltheten (Hanneke), secretaris, Bronckhorststraat 67, 2201 KV Noordwijk 0612469065
secretaris@strandloper.nl

R.F.M. Sluijs (Robert), penningmeester, 0647114354, penningmeester@strandloper.nl

A. Marijnjs (Annelies), 071-4025425

A.C. de Willigen-Lindhout (Annet), Albert Plesmanlaan 22, 2171 RE Sassenheim annetdewilligen@live.nl

J. Scholten (Johan), Kerkstraat 64, 2211 RL Noordwijkerhout jenjscholten@ziggo.nl

Ledenadministratie

Contributie € 10,- (minimaal) per jaar.

Rekeningnummer: NL39INGB0002573795 t.n.v. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Bij de eerste Strandloper van het nieuwe jaar wordt een verzoek tot contributiebetaling meegestuurd.

Adreswijzigingen en aanmelden nieuwe leden: R.F.M. Sluijs, 0647114354, penningmeester@strandloper.nl

De Strandloper

De Strandloper is het kwartaalblad van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Oplage: 610 exemplaren.

De redactie bestaat uit: H. de Bruijn, C. Erkelens, G. Hageman, W.J. Kuijper en C.M.J. Verweij.

Inleveren kopij: Stakman Bossestraat 68, 2203 GL Noordwijk

of via E-mail: keeserkelens@hotmail.com of redactie@strandloper.nl

Homepage vereniging: <https://www.strandloper.nl>

Het laatstverschenen nummer van de Strandloper en oude nummers zijn ook te downloaden vanaf onze website en in te zien op natuurtijdschriften.nl

Jan Verwey Natuurcentrum

Het Jan Verwey Natuurcentrum is gevestigd in de bibliotheek van Noordwijk, Zilver schoon 20, 2201 SX Noordwijk. Onze uitgebreide natuurbibliotheek, die regelmatig wordt aangevuld met nieuwe uitgaven, heeft hier ook een plaats gekregen. Informatie over de natuur in en rond Noordwijk wordt gegeven met behulp van informatiepanelen en informatieve stands.

Voor groepsbezoek (schoolklassen en dergelijke) is het centrum het gehele jaar geopend. Contactadres: janverweycentrum@strandloper.nl

Het Natuurcentrum is verder geopend tijdens de inloopochtenden op iedere eerste zaterdag van de maand tussen 10.00 en 12.00 uur. Zie hiervoor ook de activiteitenagenda.

De Strandloper wordt gedrukt op FSC® gecertificeerd papier.

ISSN: 2589-2762 print

ISSN: 2589-2770 online

Sluitingsdatum inleveren kopij voor De Strandloper 55e jaargang nummer 3: zondag 13 augustus 2023

Niets uit dit tijdschrift, met uitzondering van korte citaten, mag worden gereproduceerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in welke vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van het bestuur van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

Inhoud:

Voorplaat: Winterkoning, <i>René van Rossum</i>	pag. 1
Activiteitenagenda, <i>Bestuur</i>	pag. 4
Bestuursmededelingen, <i>Hanneke Oltheten en Gab de Croock</i>	pag. 6
Excursieverslagen	pag. 8
Waddenweekend 2023, <i>Gab de Croock en Jos Zonneveld</i>	pag. 9
Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 10
• Hans Beelen, Ko de Korte & Fineke te Raa 2022. Een jaar bij de ijsberen.	
• Rob Hume, Robert Still, Andy Swash & Hugh Harrop 2023. Vogels van Europa.	
Verdwijnt de Drieteenstrandloper van het Noordwijkse strand? <i>Hein Verkade</i>	pag. 12
Merlin Bird ID; Vogelzang herkenning op de telefoon, <i>Leo Schaap</i>	pag. 16
Galerie, <i>Dick van Duijn</i>	pag. 18
Bijzondere paddenstoelvondsten, <i>Arie Dwarswaard en Edwin Maassen</i>	pag. 20
Nachtegaalslaan krijgt oude volksnaam Varkensboslaantje terug, <i>Bart Noort</i>	pag. 21
Een Koereiger in Noordwijk, <i>Hein Verkade</i>	pag. 22
Meer groen, kleur en fleur in het Vinkeveld, <i>Rob Choufoer</i>	pag. 25
Waarnemingen januari februari maart 2023, <i>Peter Spierenburg</i>	pag. 27

Bij de voorplaat:

Winterkoning

Foto: René van Rossum

Met de IJsvogel heeft de Winterkoning gemeen, dat de IJsvogel slecht af is bij ijsvorming en dat de Winterkoning het haasje is bij een serieuze winter. Uit de langlopende broedvogelinventarisaties in de duinen en de landgoederen is gebleken dat een strenge winter bij deze standvogel vooral slachtoffers maakt in de duinstruwelen en veel minder in de bossen van de landgoederen. Vooral de strenge winter die eind december 1978 begon met sneeuw en ijzel en voortduurde tot eind februari 1979 hakte er stevig in. In de Noordduinen ten zuiden van de Noraweg liep de stand terug van 51 naar 17 paar. Voor Nieuw-Leeuwenhorst en Offem samen ging het aantal broedparen in die winter terug van 29 naar 14. In de strenge winters van de jaren tachtig was in de duinen de afname veel kleiner, terwijl op de landgoederen de aantallen vrijwel gelijk bleven. Deze winters waren wel streng (2 Elfstedentochten), maar er lag nauwelijks een sneeuwdek.

De Winterkoning die René van Rossum op 30 april 2022 in Berkheide fotografeerde, was druk bezig om met luide zang zijn territorium af te bakenen. Die zang, maar dan meestal kort aangehouden, laat de Winterkoning ook regelmatig in de winter horen. De naam Winterkoning staat ongetwijfeld met deze winterzang in verband.

Als verklaring voor deze naam wordt ook vaak verwezen naar een mythe, al bekend in de oudheid, die werd opgenomen in de sprookjes van de gebroeders Grimm. In dit verhaal gingen de vogels een koning kiezen, nadat ze gehoord hadden dat de leeuw tot koning der dieren was uitgeroepen.

Afgesproken werd dat de vogel die het hoogste zou kunnen vliegen de titel 'koning' mocht dragen. Soorten als Patrijs en Meerkoet begonnen niet aan deze wedstrijd, maar zwaluwen en meeuwen begonnen snel hoogte te winnen. Uiteindelijk ging het om de soorten die langzaam stegen gebruikmakend van thermiek. Daarbij kwam de arend het hoogste. Juist toen de arend weer ging dalen vloog de piepkleine Winterkoning tussen zijn rugveren vandaan en vloog nog een paar meter hoger dan de arend had gedaan. Na terugkeer op aarde besloten de vogels de kleine slimmerik de naam Winterkoning te geven.

Jelle van Dijk

Activiteitenagenda zomer 2023

Inloopochtenden

Iedere 1^e zaterdagochtend van de maand van 10.00 tot 12.00 in het Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20, Noordwijk

Zaterdag 1 juli

Zaterdag 5 augustus

Zaterdag 2 september

Jeugd natuurclub

De activiteiten van de Jeugd natuurclub zijn bestemd voor kinderen van 6-12 jaar, tenzij anders vermeld. Je hoeft geen lid te zijn. Deelnemen is mogelijk na aanmelden via het e-mailadres: jeugd natuurclub@strandloper.nl. Je krijgt een e-mail ter bevestiging. In verband met de maximale groeps grootte is het helaas niet mogelijk deel te nemen zonder aanmelding vooraf! Tijdens de activiteiten worden soms foto's gemaakt, bedoeld voor publicatie op de website of in de Strandloper. Als u er bezwaar tegen heeft dat uw kind herkenbaar in beeld komt, gaarne melden aan de fotograaf.

Zeediertjes vangen – foto: Gab de Croock

Op zoek naar zeediertjes (Jeugdactiviteit)

Zaterdag 2 september tijd: 13.00 – 14.30 uur

Verzamelpaats: Parkeerplaats

Kon.Astridboulevard strandafrit 5

Ga mee op zoek naar zeediertjes: garnalen, visjes, heremietkreeftjes, krabbetjes en nog veel meer!. De bedoeling is dat jullie een garnalennetje meenemen en zelf gaan vissen. We gaan ook gezamenlijk aan de slag met een kornet/sleepnet. Voor emmers en reservenetjes wordt gezorgd.

De jaarlijkse slootjesexcursie zal helaas dit jaar niet doorgaan.

Er zijn 2 nieuwe activiteiten georganiseerd: **kijken bij de Slechtvalkenkast bij de**

Leeuwenhorststoren op zondag 4 juni, waarvan verslag in de volgende

Strandloper, en een **Boerenzwaluwen**

excursie waarvan de datum op dit moment nog niet bekend is. Zodra de excursie definitief gepland is, zal dit op de website gepubliceerd worden.

Educatieve werkgroep

De educatieve werkgroep organiseert activiteiten voor de basisscholen, het herfstnatuurspel en de inloopmiddagen en deelt ieder jaar het Strandloper-tje uit aan alle groepen 6 van de basisscholen in de gemeente Noordwijk. De scholen weten de educatieve werkgroep inmiddels goed te vinden. Er komen ook aanvragen van scholen buiten Noordwijk. Als er voldoende vrijwilligers beschikbaar zijn, worden ook deze aanvragen gehonoreerd. Het Strandloper-tje is inmiddels herdrukt en zal aan het begin van het nieuwe schooljaar uitgedeeld worden.

Excursies

Crezèepolder bij Ridderkerk

Zondag 23 juli 2023 Tijd: 08.00u – 13.00u. Vertrek vanaf de parkeerplaats langs de Duinwetering

Tweemaal per etmaal stroomt het water van de Noord deze polder binnen, een polder die voor 2018 nog gewoon boerenland was. Nu is het een fraai vogelgebied met slikken en waterpartijen. Een wandelroute van 7 km laat ons alle delen van dit nieuwe natuurgebied zien. Het ondiepe water waar bij eb slikplaten verschijnen, trekt veel vogels aan zoals Kluten en Bonte Strandlopers. In het diepere water zijn allerlei watervogels te zien. De plantengroei is nog volop in ontwikkeling en levert vast verrassingen op. Aanmelden bij Jos Zonneveld (0622017081) of via excursies@strandloper.nl.

Crezèepolder – foto: Wil Heemskerk

Fietsen door de Bollenstreek

Zaterdag 12 augustus

Tijd: 08.00 – 12.00u. Vertrek vanaf de parkeerplaats langs de Duinwetering.

Na het rooien van de bollen zetten sommige kwekers het land enkele weken onder water. Op welke percelen dat het geval zal zijn, is altijd weer een verrassing. Over de route is dus nog niets te zeggen. Mocht het weer te slecht zijn voor een fietstocht (storm en/of regen) dan krijgen alle deelnemers voor vrijdagavond 21.00u een e-mailbericht. Opgeven bij Jelle van Dijk (071-3610833) of via excursies@strandloper.nl.

Onder water gezet bollenland – foto: George Hageman

Waddenexcursie Ameland

Zoals al in Strandloper 2023-01 te lezen was, is er van 8 t/m 10 september een Waddenweekend georganiseerd op Ameland, groepsaccommodatie “Zonnedauw”. Opgeven bij excursies@strandloper.nl, kosten €125,- Meer info elders in deze Strandloper.

Lezingen

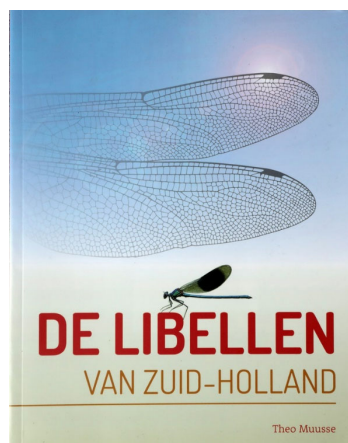
Elke laatste vrijdag van de maand in voor- en najaar vindt een lezing plaats in het Jan Verwey Natuurcentrum, adres: Zilverschoon 20. Voor de vaste vrijdagavondlezingen geldt: De toegang is gratis. De zaal gaat open om 19:30 uur. Vol = vol. Reserveren is niet mogelijk. Kom op tijd!

De Libellen van Zuid-Holland

vrijdag 29 september 2023

Aanvang 20:00 uur Plaats Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20 Noordwijk

Als tiener begon **Theo Muisse** aan de interessante groep insecten. Samen met broerlief Mars werden vele excursies gedaan naar onder andere de duinen van Zuid-Holland. Jaren, nee, decennia later is al de kennis gebundeld in het

boek. Met dank aan vele fotografen en medeschrijvers is er nu eindelijk een beeld van alle in de provincie voorkomende soorten.

Vlinders in een veranderend klimaat

27 oktober 2023

Aanvang 20:00 uur Plaats Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20 Noordwijk

Kars Veling is projectleider bij De Vlinderstichting in Wageningen en houdt zich daar al meer dan 30 jaar bezig met onderzoek naar vlinders en libellen, maar is ook actief binnen de communicatie afdeling en is woordvoerder van De Vlinderstichting. “We kunnen er niet meer omheen, we hebben te maken met een sterke verandering in het klimaat. Dat wordt wel opwarming genoemd en dat is ook een van de dingen die speelt, maar klimaatverandering is veel meer. Vooral de extreme weersomstandigheden hebben grote gevolgen. De recente extreem warme en droge zomers maken dat extra duidelijk. De natuur heeft daar natuurlijk ook mee te maken en zal daarop moeten reageren. Dat geldt natuurlijk ook voor de vlinders. Het verschijnen van zuidelijke soorten in onze omgeving is daar maar een element van. Die invloed speelt op allerlei manieren, voor de hand liggend, maar ook heel ingewikkeld en paradoxaal. Zo hebben soorten te maken met verdrinking door verdroging en krijgen andere het te koud door de opwarming”. Wilt u hier meer over horen, kom dan naar de lezing.

Dagpauwoog

Lezing 24 november: onderwerp is nog niet definitief, houdt de website in de gaten.

Bestuursmededelingen

Activiteiten bestuur

In Strandloper 2023-01 stond een oproep voor een **nieuw bestuurslid**. Inmiddels hebben wij een gegadigde: Rob Jansson komt het bestuur versterken, tenminste, als de ALV er volgend jaar mee instemt. Tot die tijd zal hij als aspirant bestuurslid alvast meedoen in het bestuur.

Voortgang projectplan **uitbreiding Atlantikwall Museum (AWM)**: heel recent mochten wij een reactie van het bestuur van het AWM ontvangen, met een aangepast projectplan. Dit gaan wij binnenkort bespreken. Wordt vervolgd.

Overleg met de gemeente Noordwijk: Een aantal politieke partijen heeft positief gereageerd op de reactie van het bestuur op het **beheerplan groen 2023-2027** van de gemeente Noordwijk. Het gemeentebestuur heeft nog niet inhoudelijk gereageerd. Er is een aantal incidenten geweest over bomenkap. Robert Sluijs heeft namens de vereniging bij de gemeente een bezwaar ingediend tegen de voorgenomen kap van een Vleugelnootboom in het Vinkeveld. Recent was er het incident met een Zwarte els (zie op de website onder nieuws: “bedankt brandweer en dierenambulance”). De gemeente zou er goed aan doen bomenkap eerst te melden bij de omwonenden en bij de VNVN. Dat scheelt achteraf een hoop gedoe.

Dit verzoek - het actief melden van voorgenomen bomenkap - heeft Robert bij de gemeente ingediend. Verder heeft Wethouder Alkemade laten weten dat de gemeente Noordwijk dit jaar niet mee doet met het kampioenschap tegelwippen, omdat hij daar geen €1200 aan wil uitgeven. Wij vinden dat heel jammer en hebben besloten het als vereniging te gaan organiseren op een nader te bepalen datum. Een tegel voor een inheemse en gifvrije plant! Houd de locale pers en de website in de gaten.

Op aangeven van Jelle van Dijk heeft het bestuur de gemeente een mail gestuurd over de bestrijding van de **Bastaardsatijnrupsen** in de zeereep bij de boulevards. De gemeente heeft gereageerd: er is inmiddels actie ondernomen: de nesten worden uitgeknipt, alleen bij de beide boulevards waar ze overlast geven.

De redactie van het **boek over de Noordduinen** (Gab de Croock, Jelle van Dijk en Wim Kuijper) is druk bezig met het verzamelen van informatie. Er blijkt veel informatie, zowel cultuurhistorisch als natuurhistorisch, te zijn. Er wordt ook druk geïnventariseerd. Opnieuw een oproep aan de leden: iedereen die fotomateriaal of andere interessante informatie heeft over de Noordduinen, neem contact op met een van de leden van de redactie of stuur een mail naar secretaris@strandloper.nl!

Voortgang **overleg met de wijkverenigingen** Boerenburg en Vinkeveld: Er is uitgebreid overleg geweest met de wijkvereniging Boerenburg. De wijkvereniging wil: minder tegels, meer groen en bomen, verticaal groen en

zonnepanelen. Gab de Croock en Robert Sluijs hebben een rondje Boerenburg gedaan op 1 mei om te inventariseren waar eventueel minder tegels en meer groen kan komen. De bevindingen zet Gab op een digitale kaart die via de wijkvereniging naar de gemeente gaat. Een mooie uitdaging. In het Groenoverleg met de gemeente brengt de VNVN de wensen van de wijkvereniging in en hopelijk zal dat op korte termijn tot resultaten leiden.

In het Vinkeveld zijn de activiteiten rondom groen al opgestart. Elders in de Strandloper doet Rob Choufoer verslag van de activiteiten.

Het dagelijks bestuur heeft een **subsidie** toegekend aan de **werkgroep Boerenzwaluwen** voor geslachtsbepaling van nestjongen,

De verlichting in het JVNC gaat aangepakt worden en onze eigen beamer, die in de lezingenzaal stond, wordt met een projectiescherm in het centrum geplaatst. In de lezingenzaal komt een nieuwe beamer.

Op 31 maart is de **jaarlijkse ALV** gehouden. Er waren 53 leden aanwezig, waaronder de twee nestoren van de vereniging W. Baalbergen en A. Cramer, die door voorzitter Gab de Croock speciaal welkom werden geheten.

Notulen, jaarverslag 2022 en financieel jaarverslag zijn goedgekeurd. Er is gesproken over de besteding van de financiële reserves.

Gab de Croock, voorzitter en Johan Scholten, bestuurslid zijn herkozen.

Sam van der Meij is afgetreden als bestuurslid.

Sam heeft vanaf 2014 in het bestuur gezeten. Sam was in het bestuur een beetje het Manusje van alles. Zo heeft hij de jubileumcommissie voor de viering van het gouden jubileum geleid, vanaf 2017 de lezingen georganiseerd, hij was contactpersoon voor de ANLV (Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging); en

deed (en doet nog) mee aan het Partridge-project. Ook is hij een tijd ad interim notulist van de bestuursvergaderingen geweest. Wij zullen hem missen in het bestuur als persoon, maar ook om het lekkers bij de koffie en de rondvragen die hij elke vergadering weer wist te verzinnen. Het bestuur gaat nog op gepaste wijze afscheid van hem nemen.

Sam van der Meij – foto: GH

Leo Schaap erelid - foto: George Hageman

Peter Spierenburg erelid – foto: George Hageman

Leo Schaap en Peter Spierenburg werden tot hun grote verrassing **benoemd tot ereleden**. Behalve de penning kregen zij allebei een door Jaap Deelder gemaakt houten beeldhouwwerk. Voor Peter een Strandloper en voor Leo, die al een Strandloper van Jaap heeft, een Dwergstern. Na de jaarvergadering gaf **Hein Verkade** een presentatie over een **gierzwaluwonderzoek uit 1967/68** door toenmalige jeugdleden van onze vereniging. Alle schoolschriftjes met aantekeningen werden teruggevonden. Het was een bijzonder goed onderzoek dat door Arie Cramer en Willem Baalbergen was georganiseerd. Alle toenmalige tellers en organisatoren waren aanwezig die avond. Sommigen reisden daarvoor zelfs vanuit Leusden, Wageningen en Vlissingen. Het was niet alleen inhoudelijk geweldig maar het werd ook een gezellige reünie. Een weerzien na 55 jaar maakte de tongen los tijdens de borrel. Over de resultaten van het onderzoek leest U t.z.t. in ‘de Strandloper’.

Na zijn lezing werd Hein verrast door Jaap Deelder: hij kreeg van Jaap een prachtige Gierzwaluw!

Verslag Educatieve werkgroep

Er zijn weer braakballen geplouzen in het kader van Sjors sportief door 29 kinderen. De taalschool uit Katwijk is met 14 zeer gedisciplineerde Oekraïense kinderen braakballen komen pluizen. De Emmaus school is met 22 kinderen geweest. Op de inloopmiddag over schelpen zijn 5 kinderen geweest. In juni is de inloopmiddag over diersporen geweest en in juni zijn 2 klassen van de Bronckhorstschool met in totaal 48 kinderen braakballen komen pluizen. Verder heeft de educatieve werkgroep de vitrinekasten in het Jan Verweycentrum opnieuw ingericht. Houd de inloopmiddagen in de gaten op de website: een leuke, leerzame en gratis activiteit voor uw (klein)kind(eren)!

Groepsfoto van de toenmalige jeugdleden (1967/68) aangevuld met de huidige gierzwaluwonderzoekers – foto: George Hageman

Verlag excursies

De deelnemers van de excursie naar Elswout – foto: Hans Cornet

Wandeling landgoed Elswout op 23 april:

Frank-Peter Scheenstra: Met 6 mensen gingen we op een prachtige zondagmorgen op pad naar Landgoed Elswout van Staatsbosbeheer. Dit is een eeuwenoud landgoed waar zo'n 60 soorten Stinzenplanten staan die daar honderden jaren geleden zijn aangeplant, verwilderd zijn en in het

Wilde kievitsbloemen – foto: Nico Plaatzer

ecosysteem opgenomen. Als je door het mooie oude poortgebouw binnenkomt, staat daar bij een bezet ooievaarsnest Knikkend vogelmelk dat je ook tussen de bollenvelden in Noordwijk kunt vinden. Verderop kleurt de weide van de Pinksterbloemen, Stengellose sleutelbloemen en Boshyacinten. Langs de slootkant Wilde kievitsbloemen en Gewone dotterbloemen. Bij de eerste folly, het Zocherprieel, staat een plukje van zeldzame Gulden boterbloem. Een folly is een gek bouwsel op een landgoed dat geen functie heeft maar er alleen ter verfraaiing is.

Als we het bos inlopen zingt de Boomklever ons tegemoet, de Grote Bonte Specht roffelt en een Buizerd vliegt weg. Hier staan hele veldjes met Hartblad zonnebloemen, waarna je over de Zwitserse brug Bosanemoon, Gele anemoon en Prachtframboos tegenkomt. Hier zijn de Alpen nagebootst met de beek die een snelstromende rivier moet voorstellen en de bemoste hellingen die moeten doen denken aan de bergweiden en vol staan met Lelietjes-van

dalen. Achter het hek is Kraantje-lek te zien en bij de folly Ka-buur drinken we koffie met uitzicht op het grote landhuis, gebouwd in de stijl van een 16de-eeuwse Italiaanse villa. Hier is de komische serie Loenatik van rond de eeuwwisseling opgenomen. Over het bruggetje komen we bij de koetshuizen waar Armbloemig look staat. Op de grote weide verschillende soorten ganzen en een lachende Groene Specht, waarna we een bloem open sneden van de Gevlekte Aronskelk, waar er verschillende van stonden en het was voor het educatieve doel. In deze bloem is mooi te zien dat insecten er doorheen moeten kruipen en er eerst stuifmeel op hun rug wordt afgezet en daarna als ze verder kruipen het stuifmeel van elders op de stampers wordt gedeponereerd. Onder het gezang van de Zwartkop was een veldje mos met mooi paars gekleurde Bleeksporig bosviooltjes in de zon te zien.

Weer een stukje door het bos, waar de bodem bedekt leek met sneeuw door het bloeiende Daslook. Aangekomen bij de Orangerie genoten wij ter afsluiting van een kopje koffie of thee op het heerlijke terras aldaar.

Het verslag van de excursie Vogels in de Zouweboezem bij Ameide van zaterdag 20 mei zal in Strandloper 2023-3 gepubliceerd worden. Zie ook: www.strandloper.nl

Nachttegaal in de noordduinen – foto: George Hageman

Nachtegaalexkursie 12 mei

Stipt om 20.00 vertrok een stoet van ongeveer 35 mensen onder leiding van Robert Sluijs vanaf parkeerplaats het Wantveld de Noordduinen in, om naar de nachtegaal te luisteren. De Nachtegalen waren goed te horen - in vrijwel elk bosje zong er een - maar lieten zich niet zien. Een enkele Fitis liet zich horen, alle andere vogels waren waarschijnlijk zo onder de indruk van de uitbundige zang van de Nachtegalen, dat zij zich stil hielden. Verder hebben wij nog een Buizerd en een Tapuit gezien en in de plas in de zeereep 2 Krakeenden en 2 Soepeenden. De avondwandeling werd besloten met een prachtige zonsondergang die de duinen oranje kleurde.

Waddenweekend 2023

Het waddenweekend zal plaatsvinden van 8 t/m 10 september 2023; de locatie is de groepsaccommodatie “Zonnedaaw” op het Waddeneiland Ameland. <https://zonnedaawameland.nl/>

We nemen op vrijdag de boot van 18.00 vanaf Holwerd, zodat we na ongeveer een uurtje varen in Nes aankomen. Bij de aankomststeiger staan de fietsen voor ons klaar; de bagage wordt door de fietsenverhuurder naar ons onderkomen gebracht. Het is ongeveer 15 minuten fietsen vanaf de veerhaven naar ons onderkomen.

Voor een maaltijd op vrijdagavond kun je terecht bij de afvaart in Holwerd.

Op zaterdag maken we (voor de liefhebbers) een fietstocht langs het Oerd en de oostpunt van het eiland.

Aan het eind van de middag wordt door enkele vrijwilligers weer de overbekende macaronimaaltijd klaargemaakt.

Op zaterdagavond wordt de oeroude waddenquiz georganiseerd door de winnaars van het laatste waddenweekend. De zondag is voor een ieder vrij om zelf in te vullen.

Op zondag om 17.00 uur nemen we de boot terug naar Holwerd. Deze overtocht duurt ook ongeveer een uurtje.

De kosten voor het weekend bedragen €125,- inclusief fietshuur, overtocht en macaronimaaltijd. Voor brood, koffie etc. wordt gezorgd.

Voor de huur van een elektrische fiets komen er extra kosten bij.

Een eigen fiets kan meegenomen worden; dit wordt verrekend met de kosten van de overtocht.

De vervoerskosten vanaf Noordwijk naar Holwerd zijn bij de prijs inbegrepen.

Aanmelden kan via excursies@strandloper.nl.

Graag het verschuldigde bedrag overmaken op rekeningnummer NL39INGB0002573795 t.n.v. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk met de vermelding “Ameland”.

Jos Zonneveld en Gab de Croock.

Groepsaccommodatie “Zonnedaaw”

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Hans Beelen, Ko de Korte & Fineke te Raa 2022. **Een jaar bij de ijsberen.** Walburgpers, Zutphen. 413 pagina's. Prijs € 57,95.

Een jaar bij de ijsberen

Het logboek van de Nederlandse Spitsbergen-Expeditie 1968-1969

BEZORGD EN INGELEID DOOR
HANS BEELEN, KO DE KORTE EN FINEKE TE RAA

Op donderdag 9 maart van dit jaar kwamen de drie schrijvers van dit boek naar het Jan Verwey Natuurcentrum om hun boek onder onze aandacht te brengen. Het boek doet verslag van de opmerkelijke overwintering op Spitsbergen door vier Nederlandse studenten in de winter van 1968/69. De expeditie was bedoeld als Nederlandse bijdrage aan het internationale onderzoek naar ijsberen.

Wetenschappers en natuurbeschermers maakten zich in die tijd ernstig zorgen over de gevolgen van de jacht op ijsberen. Van de bedreiging veroorzaakt door opwarming van de poolgebieden was toen nog in het geheel geen sprake.

In de inleiding zijn de schrijvers nogal kort over het feit dat het logboek ruim 50 jaar na dato wordt gepubliceerd. Ze schrijven: "Eerdere plannen om na terugkeer het Logboek te publiceren konden door tijdgebrek en persoonlijke omstandigheden niet worden verwezenlijkt". Bij die persoonlijke omstandigheden zal ongetwijfeld het spoorloos verdwijnen in Afghanistan van Eric Flipse, een van de deelnemers, een rol hebben gespeeld. Zelf denk ik dat de schrijvers nu pas beseffen hoe bijzonder hun expeditie was, gelet op de recente klimaatverandering waardoor een overwintering op Spitsbergen tegenwoordig een heel ander karakter heeft.

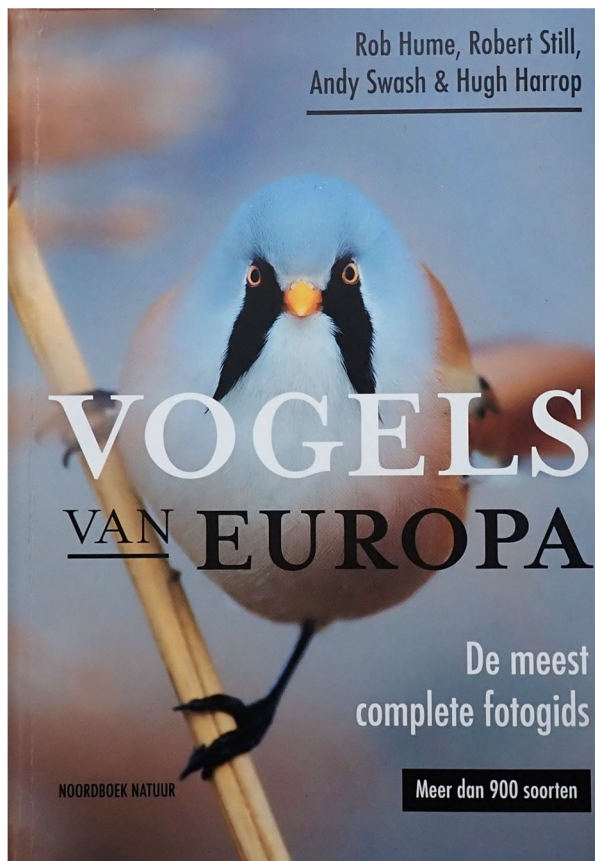
Het eigenlijke logboek wordt voorafgegaan door enkele inleidende hoofdstukken. Zo vertelt Fineke te Raa wat er allemaal kwam kijken om deze expeditie mogelijk te maken. Hans Beelen beschrijft in korte biografieën de levensloop van de vier expeditieleden. Opvallend is bij allen de bevoegenheid voor de arctische natuur, vaak ontstaan na het lezen van het boek Svalbard door Jan P. Strijbos. Evenals Strijbos hielden zij veel lezingen om de kosten van de expeditie zoveel mogelijk te dekken. Uiteraard vult het eigenlijk logboek het grootste deel van dit boek. Hiervoor werd gesproken over een overwintering, maar in feite duurde de expeditie langer dan een jaar: 1 augustus 1968 – 27 september 1969. Elk dagrapport begint met een aantekening over het weer.

Verder wordt ingegaan op huishoudelijke zaken zoals kleine reparaties aan de apparatuur. In de donkere maanden zijn de verslagen kort, maar dat verandert als het daglicht terugkeert en aan het eigenlijke onderzoek aan ijsberen wordt begonnen. Ook worden tochten naar vogelkolonies ondernomen. Ko de Korte had een verlanglijst van het Zoölogisch Museum Amsterdam meegekregen om bepaalde soorten voor het museum te verzamelen. Dat betekende schieten en balgen maken. Bij vertrek kon men 324 balgen meenemen. Voor elke balg betaalde het museum 10 of 20 gulden, daarmee de expeditie financieel ondersteunend.

Gelukkig zijn er tijdens dat jaar op Spitsbergen veel foto's gemaakt. Niet alleen van ijsberen, poolvossen en vogels, maar ook van alledaagse dingen die gebeuren moeten, zoals het smelten van ijs om aan drinkwater te komen. Daarbij is ook een serie van 58 kleurenfoto's. Samen met de meer dan 100 zwart-wit foto's geven ze een uitstekende ondersteuning van de tekst.

Al met al vormt het boek een fraai tijdsdocument van een tocht van meer dan 50 jaar geleden.

Rob Hume, Robert Still, Andy Swash & Hugh Harrop 2023. **Vogels van Europa**. Uitgeverij Noordboek, Gorredijk. 642 pagina's. Prijs € 39,90.

Het is opmerkelijk dat binnen één jaar drie vogelgidsen voor Europese vogels zijn verschenen waarbij geen tekeningen, maar uitsluitend foto's zijn gebruikt. Zo werd in de vorige Strandloper het tweedelige standaardwerk **Handboek Europese vogels** besproken. In het derde nummer van 2022 is een recensie van de gids **Vogels van Nederland** te vinden.

Uitgeverij Noordboek heeft het aangedurfd met een derde fotovogelgids te komen, namelijk de Nederlandse vertaling van de in 2021 bij Princeton University Press verschenen **Europe's Birds, an identification guide**. Opmerkelijk is dat ook voor deze vogelgids de enorme fotoverzameling van *Agami Photo Agency* de basis vormde voor het illustratiemateriaal.

In de gids worden maar liefst 928 soorten besproken. Het gaat daarbij om de soorten die waargenomen zijn in Europa ten westen van het Oeralgebergte en de Kaspische Zee. De zuidgrens wordt gevormd door de Middellandse Zee waarbij alle eilanden ook meetellen. Dat geldt ook voor de eilanden in de Atlantische Oceaan die door Spanje en Portugal worden bestuurd. Opvallend is dat geheel Turkije tot Europa wordt gerekend.

Met deze vogelgids is een nieuwe standaard gezet. De foto's die de verschillende verenkleed tonen, zijn uitstekend afgedrukt. Een korte tekst voegt in trefwoorden daar de belangrijkste kenmerken aan toe. Over geluid en zang is iets opgenomen en ook over het voorkeursbiotoop wordt iets gezegd. Een klein kaartje geeft aan waar de soort broedt en/of overwintert. Bij de Sprinkhaanzanger is

helaas vergeten een kleurtje aan te brengen. Soms dacht ik dat dit ook bij andere soorten het geval was, maar met de loep was toch een klein groen stipje in Turkije te zien zoals bij de Koerdische Tapuit en de Witstaartkievit.

Een goede greep zijn de vergelijkingspagina's zoals voor 'Sperwers in de vlucht', 'Onvolwassen jagers in de vlucht' en 'Leeuweriken in de vlucht'.

Achterin het boek zijn 87 pagina's te vinden waarop 331 dwaalgasten worden behandeld. Het boek eindigt met de bespreking van 29 ingeburgerde exoten. Het gaat hier alleen om zangvogels zoals de Halsbandparkiet en de Diksnavelmees. De Rosse Stekelstaart staat met de vermelding 'Exoot' gewoon tussen de eenden en bij de Nijlgans ontbreekt die vermelding zelfs. Ook de Fazant is gewoon als Europese broedvogel opgenomen.

Alle gebruikers zullen aan de hier gehanteerde volgorde moeten wennen. Veel vogelaars op leeftijd kunnen de volgorde van Karel Voous (1977 *List of recent Holarctic Bird Species*) nog dromen. Ruim 30 jaar was de door hem opgestelde volgorde standaard in alle Europese vogelgidsen. De laatste tien jaar wordt de volgorde op grond van DNA-onderzoek regelmatig gewijzigd. Het enige houvast is zo'n beetje dat een vogelgids met zwanen, ganzen en eenden begint en met vinken en gorzen eindigt. Zo is onlangs zowel bij www.trektellen.nl als bij www.waarneming.nl de volgorde drastisch veranderd. De duiven volgen nu na de eenden en de spechten zijn tussen de buizerden en de valken terecht gekomen. In deze vogelgids is van die volgorde weinig terug te vinden. Na de eenden volgen hier futen, duikers, aalscholvers, stormvogels, alken, meeuwen, sterns en jagers. De duiven zijn pas op pagina 242 te vinden. Bij de behandeling van de roofvogels zijn ook de valken opgenomen en volgen de spechten later. Duidelijk is dat hier is gekozen voor het gebruikersgemak.

Dat laatste is eigenlijk niet terug te vinden in de opbouw van het register. Zeker met de voor velen verrassende volgorde zal het register vaak geraadpleegd moeten worden. Dat opzoeken viel niet mee. Zo vind je de Steenarend niet bij de 's', maar bij de 'a' van arend. De Visarend echter tref je onder de 'v' aan. De Taigagaai is alleen bij 'gaai' te vinden, maar het Waterhoen niet bij 'hoen'. Het zoeken naar de juiste pagina kan gelukkig ook zonder het register plaatsvinden. Voorin het boek is op zes pagina's een serie foto's van vogelgroepen opgenomen, waarbij in grote lijnen de volgorde van het boek wordt aangehouden. Zo zie je in één oogopslag dat je voor de meeuwen op p. 114-131 moet zijn en dat je op p. 310-319 alles over de valken kunt vinden. Maar het blijft wat vreemd dat men hier niet strak de volgorde van de paginanummering heeft gebruikt. Het zal wellicht enige tijd kosten om in dit boek de gewenste soort snel te vinden. Maar is men daar eenmaal vertrouwd mee geraakt, dan beschikt men over een vogelgids van hoge kwaliteit.

Verder binnengekomen

Mevr. I. Beuk schonk een aantal boeken aan onze bibliotheek. Een aantal zal worden opgenomen in de speciale Jeugdbibliotheek zoals *Het leven in de Bossen*. Verder kunnen vermeld worden: *Zakgids Vogels van Nederland en België*, *Bomenboek voor jong en oud* en *Voornes Duin*.

Verdwijnt de Drieteenstrandloper van het Noordwijkse strand?

Hein Verkade

Vaste gast

De Drieteenstrandloper is een jaarlijkse wintergast op het Noordwijkse strand. Meer dan honderd jaar geleden zag Jan Verwey al regelmatig groepjes langs de waterlijn dribbelen tijdens zijn wandelingen samen met Gerrit Brouwer. Baron Snouckaert van Schauburg bestudeerde de strandlopers tijdens zijn verblijf in Hotel Huis ter Duin in 1917. De vogels werden verstoord door de langrijdende koets met Koningin Wilhelmina aan boord.

Vijftig jaar later besloot de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming om de Drieteenstrandloper als mascotte in het verenigingslogo te vereeuwigen en werd het kwartaalblad 'de Strandloper' gedoopt. Maar het vertrouwde beeld is aan het kantelen. Willem Baalbergen loopt al jaren bijna dagelijks over het strand voor de boulevard. Een tijdje terug beklagde hij zich over het feit, dat hij nauwelijks nog drieteentjes zag. Dat kon ik beamen, want ik zag er ook minder tijdens mijn maandelijkse fietstochten over het strand. Een teken aan de wand?

Globetrotters

Drieteenstrandlopers behoren tot de noordelijkst broedende vogels ter wereld. In juli vliegen de vogels naar gematigde getijdengebieden zoals de Waddenzee. De meeste

strandlopers vetten daar snel op en vliegen vervolgens door naar Afrika om daar te ruïen en te overwinteren. Een kleinere groep blijft achter. Zij ruïen in de Waddenzee en verspreiden zich in het najaar over de Noordzeestranden. Dit hele proces is in Noordwijk deels te volgen. Vanaf september verschijnen de eerste drieteentjes op het strand en deze verdwijnen begin april weer richting het noorden. Half mei zijn er weer grote aantallen langstreckende vogels boven zee te zien in Noordwijk. Dit zijn de Afrikaanse overwinteraars, die op weg zijn naar de Wadden en verder. Afrikagangers bezoeken het Noordwijkse strand vrijwel nooit.

Het gaat goed met de Drieteenstrandloper wereldwijd. De populatie groeit jaarlijks met meerdere procenten. Het is inmiddels ook duidelijk, dat de vogels, die in Europa overwinteren het gemiddeld wat beter doen dan de vogels die naar Mauritanië of Ghana vliegen. Het lijkt dus allemaal koek en ei, maar gaat dat ook op voor de Noordwijkse overwinteraars?

Strandtellingen

Eind vorige eeuw startte ik met het tellen van de vogels op het Noordwijkse strand. Voor de meeste vogelaars geen uitdaging met al die Zilvermeeuwen en honden, maar wel voor mij. Inderdaad het zijn vooral Zilvermeeuwen, maar ook veel onverwachte ontmoetingen. Meestal vliegen de

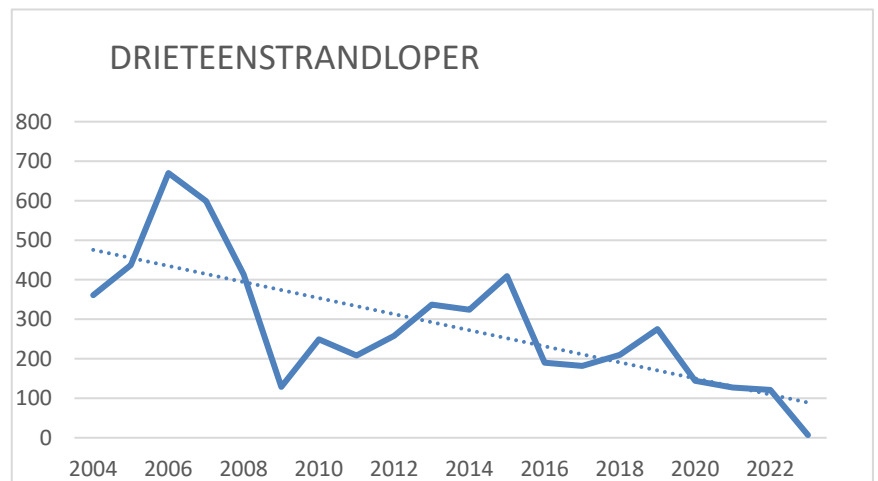
Verdwijnt de Drieteenstrandloper van het Noordwijkse strand? 26-1-2010 foto: Piet Broekhof

meeuwen op voor al te enthousiaste honden, maar als dat door een laagvliegende Grote Jager gebeurt, die ook nog eens rakelings langs je heen vliegt, dan blijft dit je altijd bij. En natuurlijk de Drieteenstrandlopers, die vervelen nooit. Uit talloze gesprekken met wandelaars blijken ze iedereen blij te maken. Het ontzag wordt groot als je vertelt, dat ze in het noorden van Groenland broeden en sommige zelfs tot in Zuid-Afrika overwinteren. De hondenriem wordt strakker aangeboden. De laatste jaren worden die gesprekken helaas steeds zeldzamer. Het traject en de methode van de strandtellingen is al die jaren ongewijzigd gebleven. Met de fiets één en soms twee keer per maand tijdens laagwater over het harde strand vanaf de vuurtoren richting het noorden. Met de zon, en meestal ook de wind, in de rug worden alle vogels op het strand geteld tot aan paal 71. Dat is precies tien kilometer. Soms is het zo druk met vogels dat er moet worden geschat. Per 10, 50 of 100 worden de aantallen van grote groepen benaderd. Dat betreft lang niet alle soorten, maar de Zilvermeeuw heeft er patent op, en in de eerste jaren soms zelfs de Drieteenstrandloper.....

Alles in de min

Na ruim twintig jaar tellen worden er trends zichtbaar voor de meer algemene soorten. Dat ziet er niet al te best uit. Kok-, Storm-, Zilver- en Grote Mantelmeeuw namen gestaag af. Dit past in het landelijke beeld; bijna alle meeuwensoorten zitten in de min of blijven stabiel. Met de steltlopers is het niet anders. Het aantal Scholeksters nam langzaam, en Drieteenstrandlopers juist snel af. De Steenloper was nooit talrijk maar wordt de laatste jaren vrijwel nooit meer waargenomen.

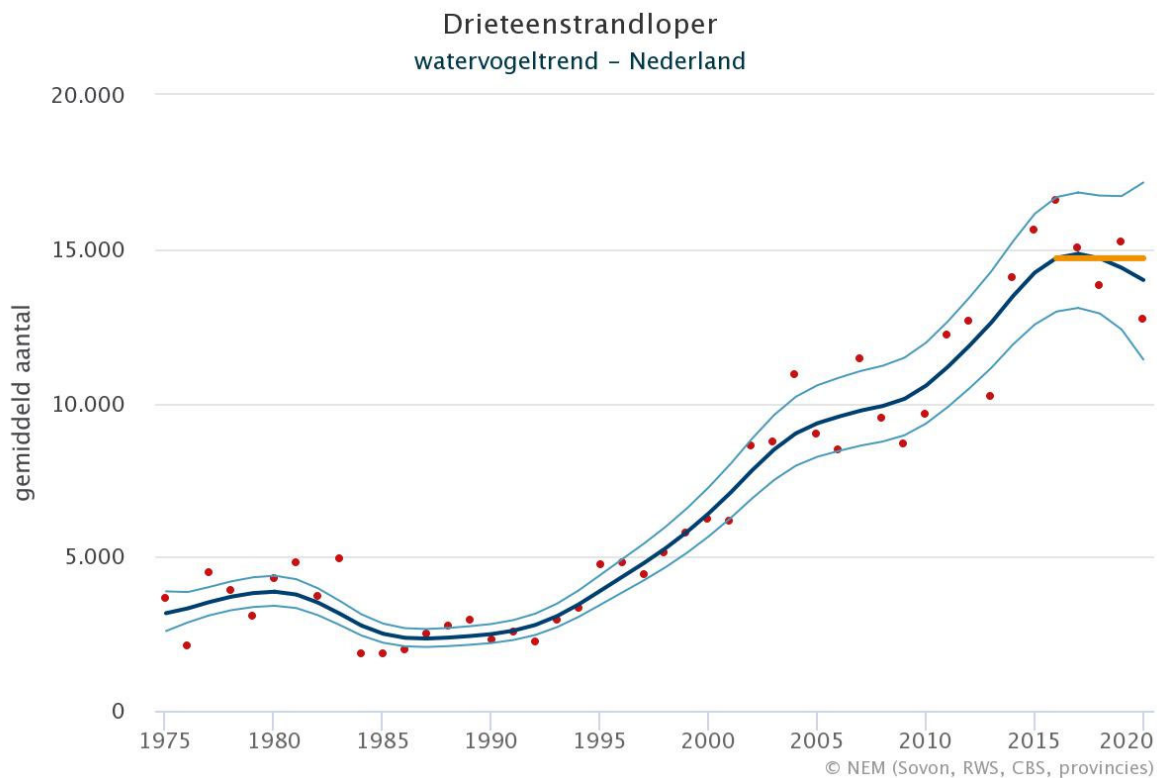
Figuur 1. Het gemiddelde aantal Drieteenstrandlopers per telling tussen strandpaal 81 en 71 gedurende de winterperiode van november tot en met maart.

Gedurende de eerste vijf teljaren zaten er gemiddeld 400 tot 600 Drieteenstrandlopers op het Noordwijkse strand in de periode november tot en met maart. Bij sommige tellingen werden meer dan 1000 strandloperjes genoteerd ! Daarna zakte het gemiddelde aantal plotseling tot onder de 200 vogels in de winter van 2009. Voorzichtig krabbelde dit weer op tot bijna 400 in 2015 (fig.1). Maar daarna is het compleet misgegaan. Vanaf 2020 werden er gemiddeld minder dan 150 waargenomen en afgelopen winter liep er vrijwel geen drieteen meer op het Noordwijkse strand. Maar deze sterke achteruitgang past allerminst in de algemene populatieontwikkeling van de soort. In het Sovon-overzicht van de watervogels in Nederland 2019/2020 begint de soorttekst van de Drieteenstrandloper als volgt: “Aan de toename van de Drieteenstrandloper in de Zoute Rijkswateren van Nederland lijkt maar geen einde te komen” (fig. 2). De ontwikkeling in Noordwijk is precies tegenovergesteld. Wat is hier aan de hand?

Vele honderden drieteentjes op het Noordwijkse strand op 29 januari 2006. Foto: Jan Hendriks

Figuur 2. Trend van de Drieteenstrandloper in Nederland tot 2020. Bron: Sovon

Voedsel

Gedurende de eerste jaren foerageerden de meeste Drieteenstrandlopers langs de waterlijn. Zij ‘waaierden’ met iedere golf heen en weer. Op het natte zand werd snel allerlei eetbaars opgepikt, voordat de volgende golf het strand oprolde. Dit eetbaars bestond vooral uit allerlei insectjes, wormpjes enz. Drieteenstrandlopers zijn niet kieskeurig en kun je tot de generalisten onder de strandlopers rekenen. Dat werd in Noordwijk ook langzamerhand duidelijk, want geleidelijk kwam een nieuwe voedselbron binnen bereik. Steeds vaker vonden er massastrandingen van Amerikaanse Zwaardschedes plaats. Deze lange schelpen bevatten vaak nog vlees en trokken veel Zilvermeeuwen en Drieteenstrandlopers aan. Maar de aantallen drieteentjes begonnen ook meer te fluctueren. Tijdens strandingen veel vogels, maar daarna steeds vaker gevolgd door lagere aantallen. Kennelijk leverde de traditionele manier van foerageren minder op en verkasten de vogels tijdelijk naar andere plekken. Aan het eind van de strandingen droogde de voedselbonanza op. Dit leverde nog een ander beeld op. Zilvermeeuwen eisten de laatste zwaardschedes voor zich op. Steeds vaker wachtte een Drieteenstrandloper geduldig naast de meeuw, totdat die was uitgegeten om vervolgens de laatste restjes uit de schelp te halen.

Inmiddels lijken al deze beelden tot het verleden te behoren. Af en toe kom je nog eens een eenzame drieteen of een klein groepje tegen. Ook het strand is veranderd. Vroeger kraakte het strand onder je banden van het aanspoelsel. Tegenwoordig fiets je vaak stil over hard zand.

Oorzaak

Je vraagt je natuurlijk af wat de oorza(a)k(en) van de opmerkelijke achteruitgang van de strandvogels en de Drieteenstrandloper in het bijzonder kan zijn.

Ten eerste kan dat de (toegenomen) recreatiedruk zijn. Er wordt veel gewandeld en gesport op het Noordwijkse strand. Vooral het strand bij het dorp wordt intensief gebruikt. Naar het noorden toe wordt dit minder en rond de provinciegrens zijn meestal weinig bezoekers. Toch zijn er vooral voor het meest noordelijke deel ook enkele gunstige ontwikkelingen te melden. In 2015 verbood de Raad van State het trainen met groepen sulky’s (renpaarden met karretjes) langs de waterlijn. Na een lange juridische strijd van de Gemeente Noordwijk samen met de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk verdween deze verstoringende activiteit van het strand ten noorden van de Langevelderslag.

In 2018 werd na een lange voorbereiding de rust op het strand tussen paal 73 en 70 versterkt door de aanleg van het strandreservaat Noordvoort. Met zachte hand worden de wandelaars verzocht hun route via de Zeereep te vervolgen en de hond aangelijkend te houden. Hierdoor is de recreatiedruk op dit toch al stille strandgedeelte mogelijk zelfs wat afgenomen. Er moet echter nog wel wat meer gebeuren om daadwerkelijk van een reservaat te kunnen spreken. Maar de eerste aanzet is er zeker.

Een onverwachte meevaller voor de rust op het strand is de coronaperiode geweest. Vanaf begin 2020 is het strand diverse malen vrijwel afgesloten geweest voor publiek. Vooral de afwezigheid van honden droeg tijdelijk bij aan de rust voor de vogels. Het lijkt er voorlopig nog op, dat recreatiedruk niet de belangrijkste oorzaak is geweest voor de afname van de Drieteenstrandloper op het Noordwijkse

Volop foeragerende Drieteenstrandlopers met enkele Steenlopers op het Noordwijkse strand. 29-1-2006 foto: Jan Hendriks

strand. Een heel andere richting, waarin gezocht kan worden voor een verklaring van de afname is de kustversterking en strand- en vooroever-suppleties. Vanaf 1990 is Rijkswaterstaat schoorvoetend overgegaan op een andere aanpak van de kustverdediging. Mede onder druk van organisaties als Stichting Duinbehoud werd afgestapt van het streven naar een starre met helm begroeide zeereep. Een dynamische kust met stuifkuilen en kerven werd het adagium. De veiligheid zou worden gegarandeerd door zand vanuit zee op het strand aan te brengen wat vervolgens door wind en water het land ingevoerd zou worden. In het begin gebeurde dit nog op beperkte schaal. 15 jaar later raakte het echter in een stroomversnelling door de dreigende klimaatverandering en zeespiegelstijging. Zo werd de zeereep voor de boulevard van Noordwijk in 2008 versterkt en verbreed met een strandsuppletie, die zijn weerga niet kent. Datzelfde gebeurde in 2014 voor de Katwijkse boulevard. De invloed van deze suppleties is overal zichtbaar. Wind en stroming verplaatsen miljoenen kubieke meters zand noordwaarts. Bij strandsuppleties wordt het zand direct op het strand gespoten. Dit levert tijdens het spuiten veel bereikbaar voedsel op. Grote aantallen vogels komen hierop af. Het strand wordt afgezet tijdens het suppleren, waardoor de vogels in alle rust kunnen profiteren van deze tijdelijke voedselbonanza. Zo werden tijdens de strandsuppletie in Katwijk in de winter van 2022/2023 tijdelijk tot enkele honderden drieteentjes waargenomen. Het bodemleven in de kustzone lijkt redelijk te worden ontzien bij deze methode.

Vooroever-suppleties zijn goedkoper en mensen hebben er minder last van. Het strand hoeft immers niet afgezet te worden terwijl ontzierende machines en pijpleidingen achterwege blijven. Bij vooroever-suppleties worden grote hoeveelheden zand voor de kust gedumpt en gespoten. Het bodemleven in de kustzone wordt bedekt door een laag zand. Na het suppleren komt het bodemleven weer op gang en vestigen pioniers zich massaal in de verse bodem. De

Amerikaanse zwaardschede is een van die soorten. Bij de eerste de beste storm raakt het gesuppleerde zand met deze pioniers op drift en spoelen ze massaal aan op het strand. De bergen schelpen zijn soms tientallen centimeters hoog. Maar het tempo, waarin de vooroever-suppleties worden uitgevoerd lijkt steeds hoger te worden. Het leven in de kustzone krijgt nauwelijks nog kans om zich te herstellen, waardoor er na een storm vaak alleen nog zand het strand bereikt. En dat lijkt op dit moment te gebeuren. Je fietst over een breed, stil en kaal strand. Omdat de vooroever-suppleties het meest mens- hond- en horecavriendelijk zijn zal de populariteit en het tempo hiervan alleen nog maar toenemen vrees ik. Ik realiseer mij terdege dat het bovengenoemde een verklaring vanaf de zijlijn is en niet op basis van onderzoek.

Voedselgebrek lijkt de belangrijkste oorzaak achter het verdwijnen van de Drieteenstrandloper te zijn. Dit ondanks het feit dat de soort zich gemakkelijk aanpast aan veranderende voedselomstandigheden houdt het wel op als er structureel te weinig aanbod is.

Het zou goed zijn het gehele proces nader te onderzoeken en meer factoren mee te wegen bij een keuze voor, en de frequentie van het type zandsuppletie, dat wordt toegepast. De vraag is of de kosten en de overlast voor mensen opwegen tegen de mogelijke voordelen voor de natuur. De Drieteenstrandloper en ook andere soorten, die op het strand foerageren, zoals de Zilvermeeuw en de Steenloper, trekken dan waarschijnlijk aan het kortste eind.....

Dankwoord

Jelle van Dijk wees mij op de historische anekdotes. De tellingen werden af en toe samen met Jan Jacobs of Rien Sluijs uitgevoerd. De Gemeente Noordwijk verschaftte mij een fietsvergunning voor het hele Noordwijkse strand. De jaarlijkse overzichten van de watervogels van Sovon leverden de landelijke trend van de Drieteenstrandloper.

Merlin Bird ID: vogelzang herkenning op de telefoon

Leo Schaap

Vroeger moest je vogelgeluiden leren door veel te luisteren, de vogel proberen te ontdekken en er een naam bij te zoeken. Dat viel niet altijd mee. In mijn jeugd waren de middelen beperkt, pas toen ik 13 was kocht ik van 4 weken werken in een bollenschuur mijn eerste verrekijker, een Vixen 7x50. Dat hielp. Het boekje waarover ik beschikte was beperkt. Het begon met de zwart-wit tekeningen in de Prisma Vogelgids van J.E. Sluimers (1961). Een paar jaar later kon ik een Peterson kopen, de beste gids toentertijd, ook wel de Kist genoemd. Er zat zelfs een eiergids in zodat het toen nog in zwang zijnde nesten zoeken, het makkelijk maakte om de vogel van het nest te identificeren. Maar beter nog waren de zangvoegelexcursies, eerst georganiseerd door Vogellust en later door de pas opgerichte VNVN. Vooral mijnheer Deelder, de toenmalige boswachter van de Boswachterij Noordwijk kon de zangvogelkennis goed overbrengen. Daarnaast was veel te leren van mensen als Willem Baalbergen, Ton Plug, Moerkerk en Jan Hoek tijdens de excursies die zij organiseerden. Het was de manier om vogelkennis te vergaren, meegaan en meeluisteren. Dat blijft tot op de dag van vandaag een belangrijk middel om vogelkennis over te dragen. De excursies van onze vereniging zijn dan ook erg belangrijk om die kennis te verspreiden. Zo ook de vogelcursussen die door Dineke Kistemaker en Kees Verweij worden georganiseerd. Een geweldige vooruitgang, zij brengen heel wat mensen dichterbij het herkennen van vogels.

Op het gebied van vogelgeluiden is inmiddels heel veel veranderd. Er kwamen grammofoonplaten en veel later CD's, waarop de complete Europese vogelwereld te horen was. De CD's van Wil Heemskerk (Luisteren in het duin) en van de Vogelbescherming met commentaar van Nico de Haan waren een mooie aanvulling voor de beginnende vogelaar. Nu hebben we met de moderne telefoon een complete bibliotheek en een grote collectie geluiden in onze broekzak. Enige jaren geleden werd wel duidelijk dat we nog veel meer konden verwachten. Het inventariseren werd een stuk eenvoudiger door de introductie van AVI-map voor de telefoon. De app 'Vogels' van Naturalis, een uitstekende digitale gids, deed een paar jaar dienst en werd al gauw niet meer ondersteund. Ook waarnemingen konden al snel via de app iObs (2013) op waarneming.nl worden gezet. Daarmee is ook snel meer informatie, zoals geluiden en foto's, te vinden. Een uitstekende geluiden collectie kwam ter beschikking met de app BirdSounds Europe waaraan ook Wil Heemskerk meewerkt. Er kwamen veel vogelapps, goede en minder goede op de markt. Een doorbraak kwam met de app Obsidentify (2019) waarmee door het maken van een foto, plant, dier of vogel kan worden geïdentificeerd. Deze app is veel slimmer dan alle vorige apps. Op basis van heel veel foto's worden kenmerken gemaakt die specifiek zijn voor de soort waardoor herkenning mogelijk wordt. Dat herkennen wordt beter omdat er steeds meer foto's op het systeem worden gezet. Het systeem leert van de toegevoegde informatie. De ontwikkelingen staan echter niet stil. Zo zijn er inmiddels verrekijkers op de markt gekomen waarmee de vogel in beeld van een naam kan worden voorzien (Swarowski, 2021). Toch moet met al die hulpmiddelen met

voorzichtigheid worden omgegaan. Ze kleunen ook wel eens mis, en als het niet goed gaat kunnen ze er ook ver naast zitten. Basiskennis van fauna en flora blijft van belang om de resultaten te kunnen beoordelen.

Merlin Bird ID

Er is echter bijzonder nieuws. Sinds vorig jaar mei is een nieuwe app voor de telefoon beschikbaar waarmee ook vogelgeluiden kunnen worden herkend. Het is min of meer de opvolger van BirdNET, een app die ontwikkeld is door het Cornell Lab of Ornithology (USA) en de Technische Hochschule van Chemnitz (D). Inmiddels is er een vernieuwde app uitgebracht door het Cornell Lab; **Merlin Bird ID**. Ze werd eerst in Amerika geïntroduceerd en vorig jaar ook in Europa. Zoek de app 'Merlin Bird ID', zet het op je telefoon, kies voor Europese vogels (Western Europe of Western Palearctic) en ga het uitproberen. Vooral nog is de app voornamelijk, zoals de beschrijvingen, in het Engels. De soorten kunnen echter in het Nederlands of enige andere taal worden weergegeven. Merlin is de Engelse naam van het Smelleken, maar ook van de mythische tovenaars uit de sage over King Arthur. Een goed gevonden naam voor deze bijzondere app.

Er zijn verschillende manieren om met 'herkennen' te beginnen. Zie figuur 1. Je kunt starten met het invoeren van vogelkenmerken. Aan het eind daarvan laat de app foto's zien waaruit je jouw keuze kunt maken (Start Bird ID). Je kunt ook een foto uploaden aan de hand waarvan Merlin met suggesties komt en er een keuze gemaakt kan worden. In feite maakt de app het identificeren voor de gebruiker gemakkelijker. De ontwikkeling lijkt op Obsidentify van Naturalis dat ook is gebaseerd op het importeren van foto's. Naast een uitgebreide vogelbibliotheek van de regio (Explore Birds) kunnen ook vogelgeluiden worden geïdentificeerd met onwaarschijnlijk goede resultaten (Sound ID). Dat is wel het meest bijzondere onderdeel van de app.

Ik heb de app nu in drie landen uitgeprobeerd in verschillende biotopen en ben onder de indruk van de mogelijkheden. In Andermatt en Seedorf (CH) werden vogels herkend die ik wel zag maar niet hoorde. Nu is dat voor een vogelaar met hoorapparaten niet zo vreemd, maar dat de standaard microfoon in de telefoon in staat is om luide en zwakke geluiden tegelijkertijd te onderscheiden was verbazingwekkend. Zo werden Witte Kwikstaart, Merel, Huismus, Putter en Zwarte Roodstaart herkend, de laatste twee had ik gezien maar niet gehoord. Vink, Zwartkop, Tjiftjaf en Fitis werden ook in een opname herkend. Gekraagde Roodstaart, Tjiftjaf, Fitis, Zwartkop en Tuinfluiter kwamen allemaal vlot tevoorschijn. Zo ook in de duinen van Noordwijk en de bossen van Bennekom, alle veel voorkomende vogels, zoals Buizerd, Zwartkop, Pimpelmees, Roodborst en Koolmees werden goed herkend. In Duitsland aan de Elbe en in het Havelland werden Sperwergasmus, Draaihals en Ortolaan tegelijkertijd gehoord en herkend. Veel andere soorten zoals Geelgors, Grote Karekiet, Kleine Karekiet, Blauwborst, Rietzanger en Rietgors werden er zonder uitzondering door de app uitgehaald. Ook het verschil tussen Snor en Sprinkhaanzanger wordt door de app onderscheiden. Soms

werd een Noordse Nachtegaal herkend waar het waarschijnlijk toch een gewone Nachtegaal was? Het resultaat krijgt dan een sterretje achter het resultaat: onzeker. Tijdens de recente excursie naar de Zouweboezem werden ook Zwarte Stern, Cetti's Zanger en Spotvogel er onmiddellijk uitgehaald.

Hoe het werkt

Ik had nooit gedacht dat de microfoons in draagbare telefoons in staat zouden zijn de geluiden van vogels zo goed op te nemen. Natuurlijk, een Nachtegaal van dichtbij en een Cetti's Zanger die luid en duidelijk zingen, geen probleem. Maar geluiden die voor een gemiddeld menselijk oor al lastig zijn worden onder rustige omstandigheden geregistreerd en verwerkt met goede resultaten tot gevolg. De app maakt van de opgenomen geluiden een zogenaamd sonogram, zie figuur 3. Het sonogram bestaat uit een frequentie-as (verticaal), de tijd-as (horizontaal) en de intensiteit (grijswaarden). Hiervan wordt net als een foto, een afbeelding gemaakt.

Beeldherkenningssoftware vergelijkt de afbeelding van het geluid met een database met kenmerken van beschikbare soorten en komt dan met een resultaat. Figuur 2 laat zien hoe de geluiden worden opgeslagen. Achteraf kun je ze nog een keer afspelen om de individuele geluiden te bestuderen. Het is niet zo vreemd dat beeldherkenning wordt gebruikt. Op talloze gebieden wordt dit soort software gebruikt zoals bij gezichtsherkenning of het selecteren van grote en kleine aardappelen aan een lopende band. Ook de detectie van nummerborden van snelheidsovertreders is gebaseerd op soortgelijke software. Omdat er inmiddels zelflerende algoritmes zijn toegevoegd, wordt de software steeds beter en kunnen meer soorten worden herkend.

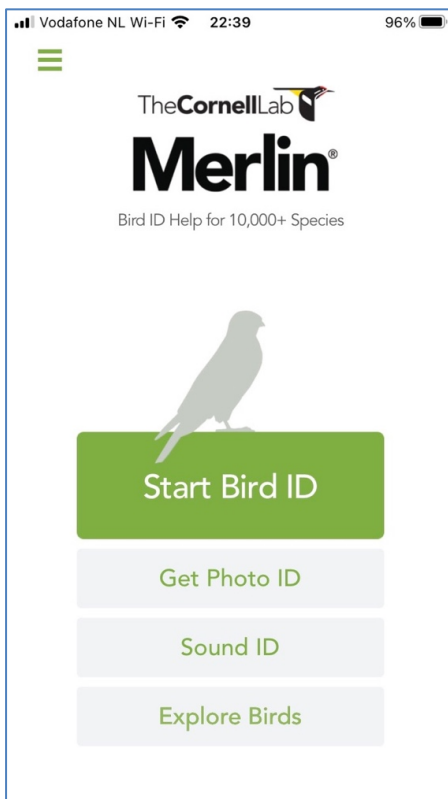
Totaal kunnen er nu bijna 1.100 soorten, wereldwijd, in Sound ID worden opgenomen, waarvan 284 die in West-Europa en

omgeving voorkomen. Dat is bijna 40% van het aantal soorten (770) dat in de ANWB gids van Lars Svensson wordt behandeld. Maar er komen er meer bij. De informatie komt bijna allemaal van vrijwilligers die foto's, locatie en sonogrammen opsturen naar de database waar de informatie wordt verwerkt. Dat levert fantastische resultaten op. Per soort worden bijvoorbeeld meerdere goede foto's in de app getoond. Op zich al een reden om de app op de telefoon te hebben. Cornell claimt dat ze voor een soort ca. 100 sonogrammen nodig hebben om een soort detecteerbaar te maken. Voor foto identificatie zijn ca. 500 foto's van een soort nodig. Vandaar dat Cornell vogelaars over de hele wereld vraagt om informatie aan te leveren. Het mooie van de app is dat het ook offline gebruikt kan worden. Een internetverbinding is dus niet noodzakelijk. Cornell Lab waarschuwt overigens voor fouten en claimt zeker geen 100% zekerheid. Het is dus oppassen geblazen, maar de resultaten laten zien dat het als hulpmiddel heel goed is te gebruiken en goed kan helpen om vogelzang te leren herkennen.

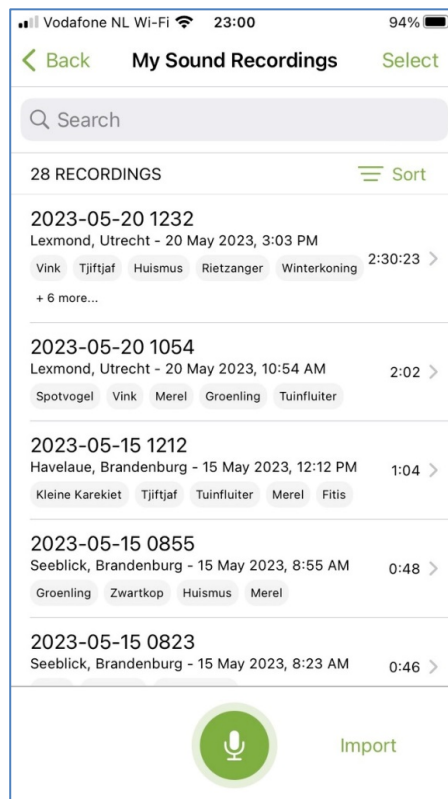
Een vogelapp dus die ik van harte kan aanbevelen.

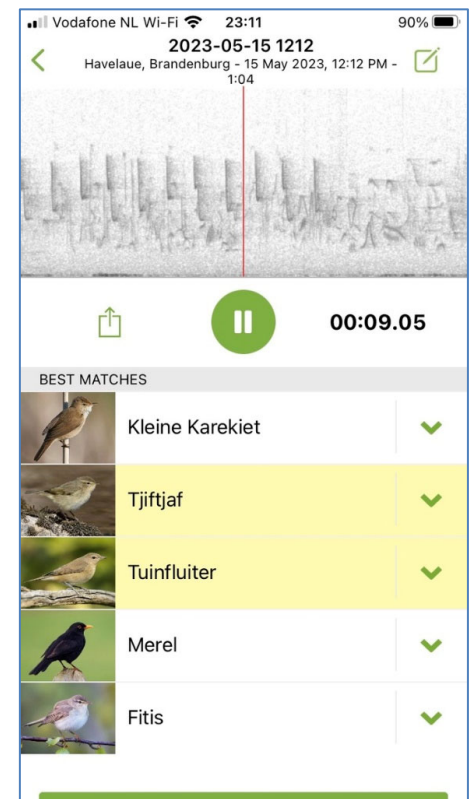
Deze Grauwe Gors werd op grote afstand door Sound ID herkend

Figuur 1: Startscherm met verschillende start mogelijkheden.

Figuur 2: Opgeslagen sonogrammen kunnen snel worden teruggevonden, opnieuw worden afgespeeld of geëxporteerd. Ook importeren behoort tot de mogelijkheden.

Figuur 3: Het sonogram tijdens opname. De soort die op het moment wordt geïdentificeerd wordt geel gekleurd. Worden er meer tegelijkertijd gehoord dan kleuren meer balken geel.

Galerie

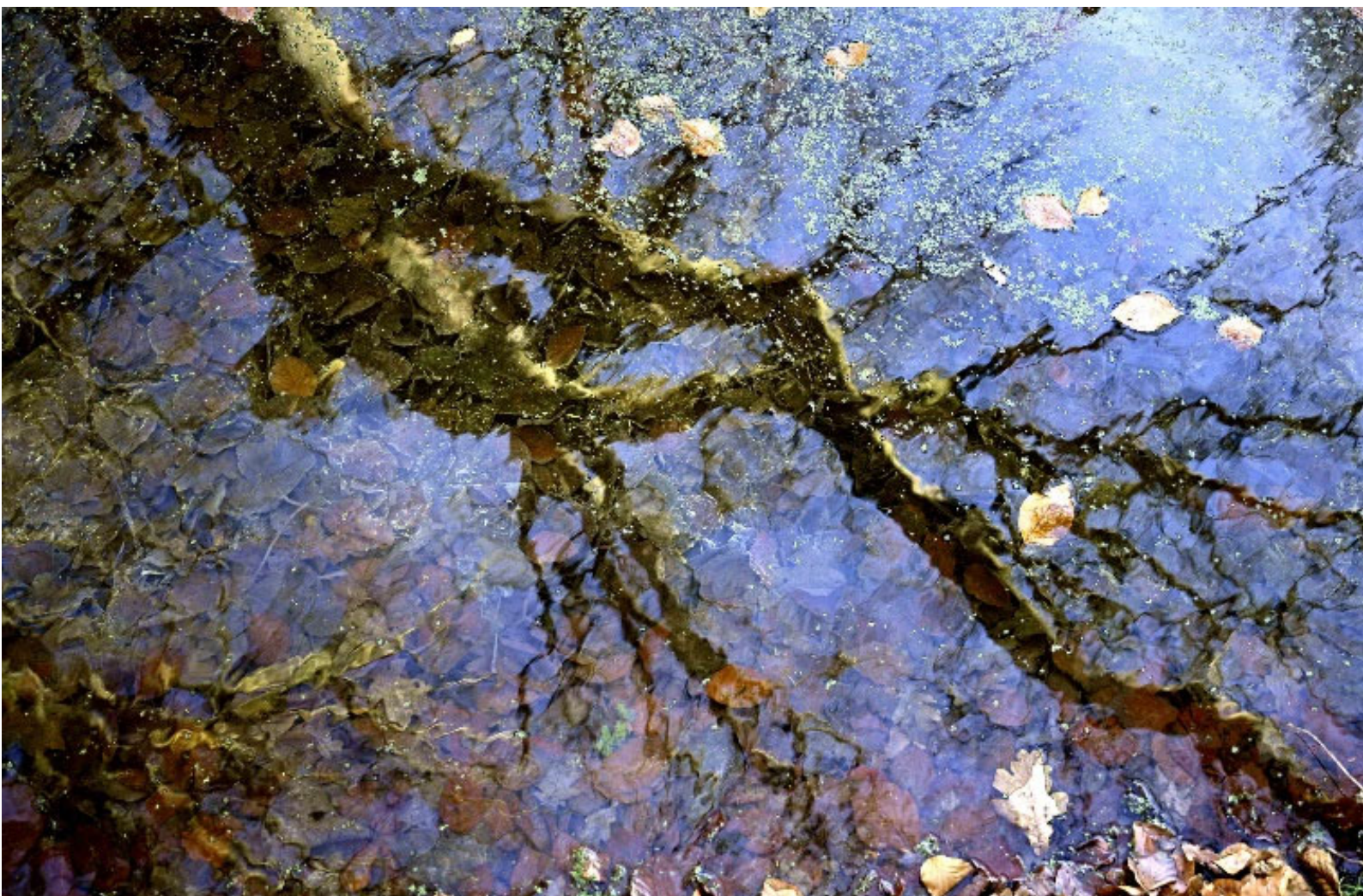
Ik heet Dick van Duijn, 1950, opgegroeid in de Golfweg en woon nu samen met mijn vrouw in de van Galenstraat.

Fotograferen doe ik graag sinds ik op mijn 13e een camera van mijn ouders kreeg. Het maakt dat ik beter kijk en meer (na)geniet van een wandeling, vakantie enz. Mijn laatste interesse is het fotograferen van reflecties.

Dit pakt verrassend uit omdat mijn camera een heel eigen leven leidt met betrekking tot scherpstellen en kleurcorrecties.

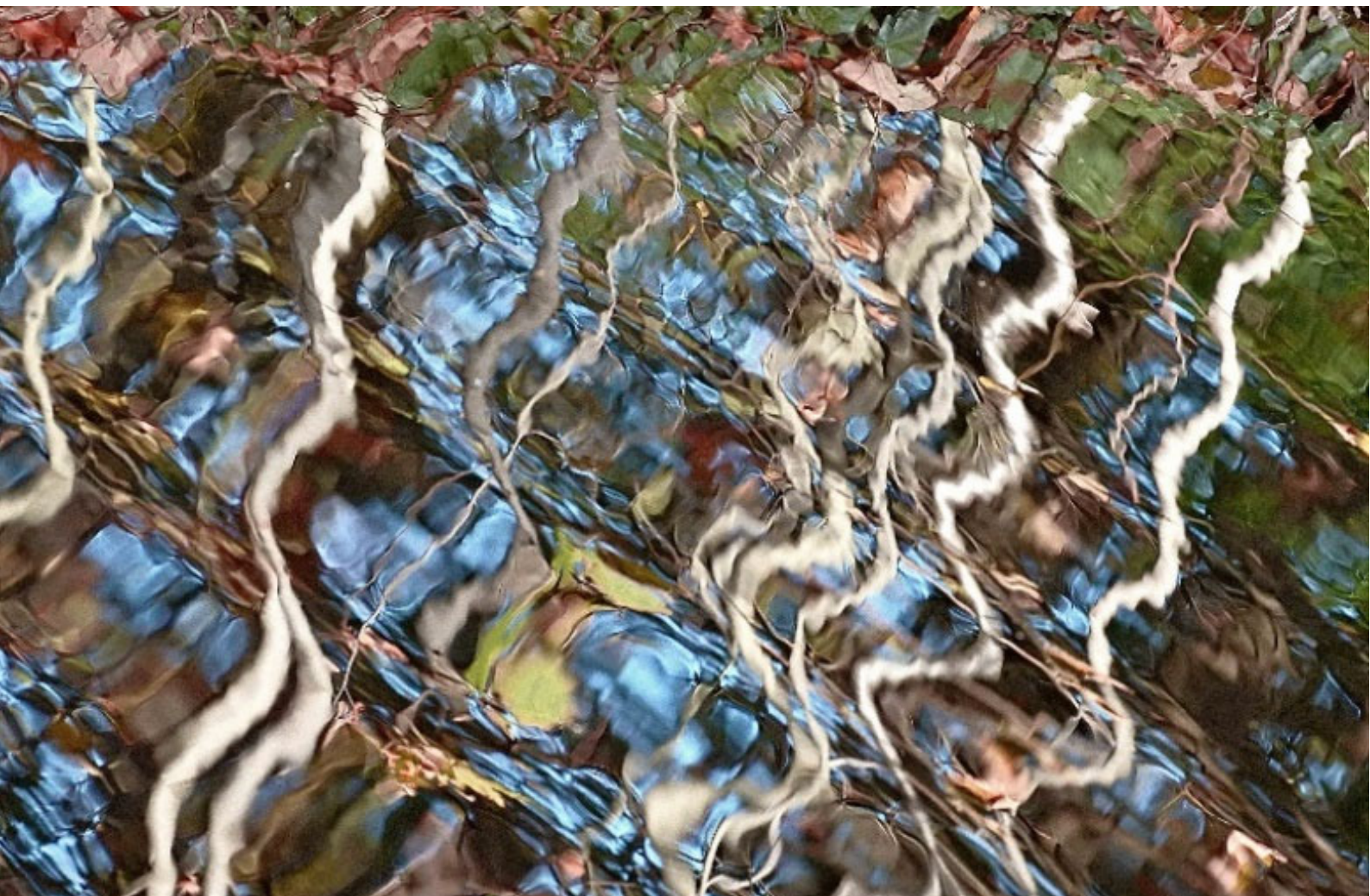
De gepresenteerde serie heb ik opgeslagen onder de naam RARA en gaat over de afgelopen 2 jaar. Het zijn de reflecties van de bomen in het slootwater.

Daar waar de schaduw van de boom het water doorzichtig maakt, kun je de afgevallen bladeren op de slootbodem zien liggen.

Bij de volgende foto's worden de weerspiegelingen van bomen door de wind vervormd
De locatie is rond Noordwijk in de sloten naast de Nachtegaalslaan.
Ik sta open voor aanvullingen en verbetering.
Groet, Dick
Keunniet@hotmail.com

Bijzondere paddenstoelenvondsten

Arie Dwarswaard en Edwin Maassen

Geen jaar is hetzelfde als het om paddenstoelen gaat. Waar het voorjaar vorig jaar zonnig en vooral droog was, is het dit jaar koud en veel natter. Daardoor werden er dit voorjaar veel meer paddenstoelen gevonden. Zo vonden we als werkgroep nog in maart meer dan veertig soorten en in april bijna dertig. Dat zijn flinke aantallen.

Een van de meest bijzondere vondsten was de Blanke pronkridder in de Noordduinen van Noordwijk. Op 1 april 2023 (geen 1 april grap) waren we met de Paddenstoelen Werkgroep Noordwijk in Hollands Duin, direct ten noorden van Noordwijk. Vlak bij de Northgodreef vonden we een klein groepje met stevige kleine witte paddenstoelen met melige geur.

De groeiplaats was een kortgrazig grasveld in het open duin, vrij toegankelijk voor hondenbezitters. Honden mogen er vrij loslopen en aangezien het vlak bij de ingang is, kun je het ook wel een hondentoilet noemen, genoeg ammoniak en hondendoep dus.

In het veld konden we geen passende naam bedenken voor deze soort, dus toch maar materiaal mee naar huis genomen voor nader onderzoek. Dat bleek toch lastiger dan verwacht. De sterk geornamenteerde sporen, de melige geur, witte kleur en de vindplaats waren belangrijke kenmerken.

Na een flinke speurtocht en de hulp van twee personen op de facebookpagina van de Nederlandse Mycologische Vereniging kwam de definitieve naam eindelijk tevoorschijn.

Het was de Blanke pronkridder/ *Tricholomella constricta*. Deze soort viel vroeger onder *Calocybe*. Een voor ons onbekende soort en familie. Zeldzaam in Nederland en ernstig bedreigd in de rode lijst van 2008.

De Blanke pronkridder is een stevige soort met melige geur, die de voorkeur geeft voor verrijkte plekken met ammoniak. Hij wordt vaak op honden-uitlaatplaatsen gevonden. Verrassend dus dat deze soort zo weinig wordt gevonden in een aan stikstof en ammoniak rijk land.

Heel veel

Verder kregen we in april een melding van Jelle van Dijk dat er in de buurt van Voorhout Kegelmorieljes zouden staan. Ook hier een bijzondere vindplek: een bloembollenveld met narcissen. Nog bijzonderder: alleen in het eerste bed waren de Kegelmorieljes te vinden. En ook bijzonder: het waren er veel, heel veel. Meer dan zeventig exemplaren werden geteld. Naar de reden van dit enorme aantal en deze groeiplaats kunnen we slechts gissen. Wel speelt het vochtige voorjaar een belangrijke rol. Op de Facebookpagina van de NMV kwamen dit jaar veel meer waarnemingen binnen van morieljesoorten. De Kegelmorielje is op zich niet heel zeldzaam in Nederland, maar in ons gebied hebben wij hem niet eerder gevonden, en zeker niet zo massaal.

In de vorige Strandloper schreven we al dat in de Noordduinen vorig jaar een groeiplaats is ontdekt van de Hersenkronkelmorielje. Deze soort is aanmerkelijk zeldzamer. Ondanks het droge voorjaar waren er meer dan twintig te vinden. Dit jaar is de groeiplaats opnieuw bezocht en zijn nog meer exemplaren aangetroffen.

Niet door onze groep gemeld, maar wel door een van de leden van de VNVN, is de Duinmorielje in de Coepelduynen. Ook deze soort is zeldzaam.

Zo zie je maar weer: paddenstoelen zijn nooit saai en bieden elk jaar weer verrassingen.

Blanke pronkridder - Foto: Edwin Maassen

Kegelmorieljes tussen de narcissen - Foto: Arie Dwarswaard

Hersenkronkelmorieljes - Foto: Edwin Maassen

Nachtegaalslaan krijgt oude volksnaam Varkensboslaantje terug

Op de Nachtegaalslaan zou je nog enige vorm van nachtelijke duisternis verwachten, maar helaas liep het anders de afgelopen twee jaar.....

In de zomer van 2021 heeft de gemeente Noordwijk, op verzoek van bewoners, aangekondigd verlichting te willen gaan plaatsen op de Nachtegaalslaan achter landgoed Offem. De Stichting Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland (ZWGZH) heeft de gemeente toen aangeschreven met het verzoek aan te geven hoe de gemeente verstoring van de daar aanwezige vogels en zoogdieren (waaronder vleermuizen) ging voorkomen en of daar al goed naar gekeken was.

De gemeente gaf toen aan niet gekeken te hebben naar beschermde soorten en ook niet voornemens te zijn dat te gaan doen, maar ze zou de lantaarnpalen wel voorzien van dynamische verlichting (de verlichting gaat pas fel aan als er een wandelaar of fietser passeert).

De ZWGZH heeft bij de gemeente nogmaals aangedrongen op de noodzaak te kijken naar de effecten van de verlichting; dynamische verlichting klinkt namelijk wel leuk, maar in de praktijk gaan ze op een bospad op de Veluwe misschien niet vaak en ook maar kort aan, maar op een drukbezochte Nachtegaalslaan is de kans groot dat ze wel degelijk voor overlast zorgen; bovendien zijn er betere oplossingen, die niet op de sloten en in het bos schijnen maar echt enkel het wegdek verlichten.

Uiteindelijk heeft de ZWGZH melding gedaan bij de omgevingsdienst van de provincie. De omgevingsdienst heeft de gemeente gewezen op de verplichting het effect te onderzoeken.

De gemeente vond dit klaarblijkelijk minder belangrijk en is alsnog met het plaatsen van de verlichting gestart en heeft deze ergens in mei 2022 zelfs aangezet. De ZWGZH heeft haar melding toen omgezet in een handhavingverzoek, waarop de omgevingsdienst onder dreiging van bestuurlijke dwang, de palen heeft laten uitschakelen.

Zomer 2022 heeft de gemeente een bureaustudie(quickscan) uit laten voeren met daarin conclusies die min of meer uit de lucht

zijn gegrepen; zo wordt er onder meer in aangegeven dat de vleermuizen geen last hebben van 0,5 lux (een getal dat gebaseerd is op één enkele studie op een andere soort vleermuis, in een andere provincie boven een groot kanaal en dus echt niet van toepassing is op de bosbewonende soorten van de Nachtegaalslaan).

Na overleg met de omgevingsdienst heeft de gemeente de palen weer ingeschakeld per 15 oktober, omdat vleermuizen dan in winterrust zouden zijn. Ook deze datum (wederom uit de quickscan) is uit de lucht gegrepen, zo hebben we zelf in het veld kunnen constateren op basis van de honderden opnamen van vleermuizen die de automatische detectoren gemaakt hebben tussen 12 en 16 oktober 2022. De ZWGZH wil bij voorkeur geen licht, maar als het dan echt noodzakelijk is, kan dit waarschijnlijk wel tussen 1 december en 1 maart zonder vleermuizen te verstoren, maar andere diersoorten zoals uilen en marters hebben geen winterrust en ook zij kunnen last hebben van het licht.

Per 1 april 2023 zijn de palen weer uitgeschakeld (ze werden in de periode 15 oktober – 1 april gedoogd door de omgevingsdienst) en heeft de gemeente aangegeven een volledig onderzoek te laten uitvoeren.

De ZWGZH wil het liefst dat de mensen een stukje omfietsen tussen de woonwijken als ze zich onveilig voelen (dat kost volgens google 4 minuten extra) Om de fietsers op het juiste pad te houden, zou het aanbrengen van belijning of kattenogen ook kunnen voldoen. Wel is gesproken over andere (lagere) lantaarnpalen die enkel het wegdek beschijnen en niet de wijde omgeving, maar de gemeente geeft aan dat die niet aan de “richtlijnen” voldoen. Het vervangen van de palen door geschikte palen zou natuurlijk deels ook kapitaalvernietiging zijn, maar hoe eigenwijs ben je als gemeente Noordwijk, als je ondanks alle waarschuwingen toch palen gaat plaatsen.... Wordt vervolgd en totdat er een natuurvriendelijke oplossing is, stel ik voor de bebording aan te passen naar “Varkensboslaantje”

*Namens de Stichting Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland
Bart Noort*

Een Koereiger in Noordwijk

Hein Verkade

Verrassing

Het is 22 december en erg somber. Met recht de donkere dagen voor Kerst. Nog even de watervogels tellen bij 's Gravendijk. Wintertalingen zitten er als grauwe vlekken half verborgen in het riet, soms wat plagerig geactiveerd door de plaatselijke Meerkoet. Een Waterral gilt als een mager speenvarken vanuit het riet waar ook een paar Watersnippen goed gecamoufleerd staan. Het is het gebruikelijke beeld in deze tijd. Voordat de telescoop wordt opgeborgen toch nog even de omgeving gescand. Een helder wit vogeltje trekt de aandacht..... Hé, een Koereiger! Het is mijn eerste waarneming van deze vrij zeldzame soort in Noordwijk. Het is een goed twitchbare en weinig verstoringgevoelige soort dus op 'Birdalert' gezet. Tot en met 26 december zien velen het witte reigertje in 'de Klei' achter boerderij 'Johannahoeve' (figuur 1). Het grote voordeel van de Koereiger is dat hij gemakkelijk waar te nemen is en zeldzaam genoeg om steeds weer op waarneming.nl te belanden. Het is vrijwel zeker steeds dezelfde vogel die waargenomen wordt. Vanuit de verre omtrek wordt er in die week geen enkele andere Koereiger gemeld.

Succesverhaal

De waarneming van de Koereiger (*Bubulcus ibis*) past in het beeld van een soort die zich succesvol uitbreidt in noordelijke richting. Steeds vaker wordt hij in Nederland waargenomen. Eind jaren zestig vestigt hij zich vanuit Spanje in de Camargue. Vrij snel worden grote delen van Frankrijk gekoloniseerd en in 2007 telt de Franse broedpopulatie reeds 14.000 paren. In de meest noordelijke kolonie bij de monding van de Somme broeden inmiddels tientallen paren (*Sovon 2018, Meininger 2022*). Hiervandaan is het nog slechts 175 kilometer tot Zeeuws-Vlaanderen; een peulenschil voor deze zwerver. Er worden ook in Nederland steeds meer Koereigers gezien en dus vooral in Zeeland. Keerzijde van deze positieve ontwikkeling is de lichte afname van de soort in het brongebied Spanje (*Keller et al 2020*). Het is daar tegenwoordig steeds vaker te droog en daar houden zij niet van. Er lijkt dus ook sprake van een verplaatsing in noordelijke richting, iets wat we met meer soorten zien gebeuren.

Na enkele mislukte pogingen vond het eerste succesvolle broedgeval in Nederland plaats in de Kop van Overijssel in 2021, toen daar drie paartjes neerstreken in de Wieden. Vorig jaar broedden zij daar opnieuw, evenals drie paar in Zeeland (*Sovon 2022*).

De meeste Koereigers worden in het zomerhalfjaar gemeld. Enkele vogels kunnen tot diep in de winter blijven hangen, zoals die in 'de Klei' in Noordwijk.

Opnieuw

Op 7 januari fietst Jos Zonneveld over de Nachtegaalslaan achter landgoed Offem. Hij ontdekt een foeragerende Koereiger tussen de schapen. Ook deze waarneming wordt gevolgd door vele andere. Tot en met 2 februari is het reigertje vrijwel dagelijks bij de schapen te vinden; er is kennelijk voldoende voedsel voorhanden. Op 3 februari verhuist de vogel naar het weiland aan de oostzijde van de N206 in de Polder Hoogeweg, hemelsbreed een paar honderd meter van de oude plek vandaan. Ook hier lijkt hij het weer prima naar zijn

zin te hebben want tot 28 februari is hij daar vrijwel iedere dag waargenomen (figuur 1).

Slaapplaats

Sinds 2009 volg ik de slaapplaats van Aalscholvers en Grote Zilverreigers langs de Grote Vijver van Nieuw-Leeuwenhorst. Op 11 januari streek er een kleine witte reiger neer tussen de

Grote Vijver Nieuw-Leeuwenhorst. Slaapplaats met Grote Zilverreiger boven en Koereiger onder. 24 februari 2023 - Foto Hein Verkade.

Grote Zilverreigers, een Koereiger.....dé Koereiger! Tijdens vervolgtellingen op 22 januari, 4 februari en 24 februari sliep het reigertje steeds langs de Grote Vijver. Het viel op dat de Koereiger relatief vroeg arriveerde ten opzichte van de Grote Zilverreigers en laag in de bosschages overnachtte. Eén keer zat de vogel minder dan een meter boven de grond.

Einde

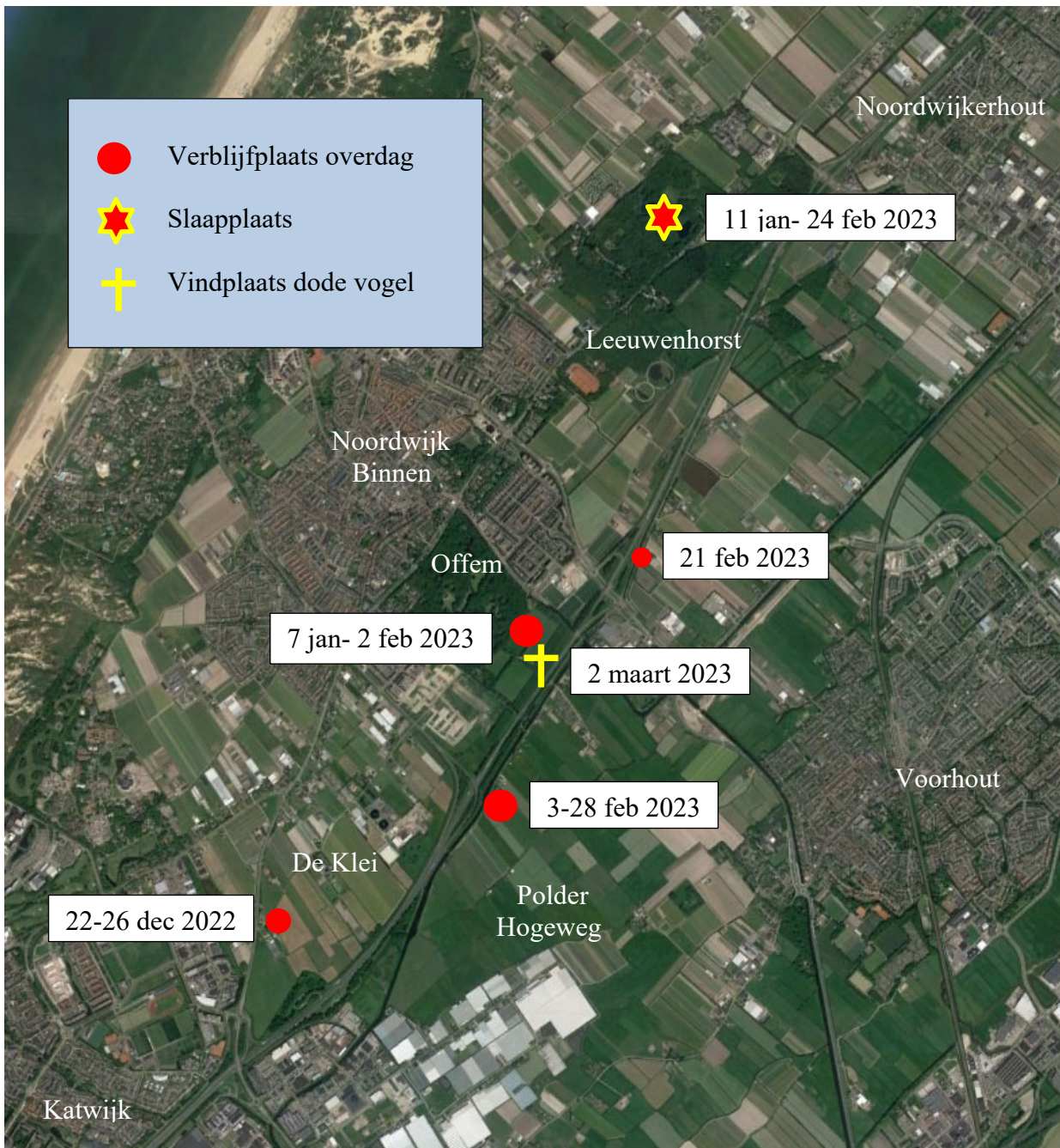
Het leek de Koereiger goed toeven in het Noordwijkse. Maar op 2 maart stuitte ik op het reigertje tijdens een live-atlastering in Offem. De vogel zat ineengedoken in de groenstrook met Hulst en Els aan het eind van de Varkensboslaan achter landgoed Offem, tegen de N206. Pas toen ik hem tot op een meter benaderde, vloog hij moeizaam enkele meters verder. Dat zag er niet goed uit. Dus na de koffie weer even poolshoogte genomen en wat ik al verwachtte, was gebeurd. De vogel lag dood vlakbij de plek waar hij enkele uren eerder zat (figuur 1). Hij was dus vers dood en puntgaaf, een goede reden om hem mee naar huis te nemen en in de vriezer te leggen.

Koereiger met hangende vleugels in het bos. Het einde nadert. 2 maart 2023 - Foto Hein Verkade

Figuur 1. Plekken rond Noordwijk waar de Koereiger werd waargenomen van december 2022 tot maart 2023.

Eén vogel

Koereigers zijn zeldzaam in Nederland, maar de vogels die er verblijven, laten zich goed waarnemen én worden, gezien hun zeldzaamheid, veel doorgegeven op waarneming.nl. Hierdoor ontstaat er een goed overzicht van alle Koereigers in een bepaald gebied. In de periode december 2022 tot maart 2023 werden geen andere Koereigers gemeld in de regio binnen de stedenring Haarlem - Alphen aan de Rijn - Den Haag. Alleen tussen 6 februari en 10 maart verbleef een vogel ten oosten van Leimuiden (waarneming.nl). Dit is met zekerheid een andere reiger geweest, want de Noordwijkse vogel was op 2 maart dood.

Gezien de aansluitende waarnemingen achter Offem en die in Polder Hoogeweg betrof dit met zekerheid dezelfde vogel. Maar het feit dat ook de slaapplaats in Nieuw-Leeuwenhorst werd ontdekt in diezelfde periode en dat de vogel bij toeval dood werd gevonden, geeft een vrij uniek overzicht over de laatste maanden van de Noordwijkse Koereiger. De enige

waarneming buiten de genoemde gebieden betreft die in de Zwetterpolder langs de N206 op 21 februari in de ochtendschemer door Arjan van Egmond (figuur 1). Deze plek ligt precies tussen de slaapplaats in Nieuw-Leeuwenhorst en de verblijfplaats overdag in Polder Hoogeweg. De vogel was dus onderweg daar naar toe.

Rotterdam

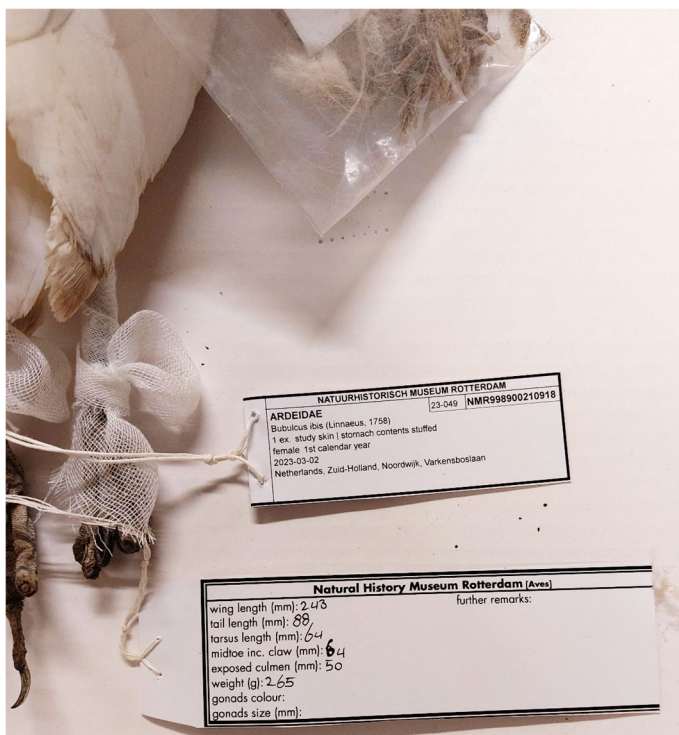
De Koereiger is niet in onze vriezer blijven liggen. De combinatie van een puntgave vogel waarvan ook veel bekend is maakte het tot een gewild onderzoeksobject. Het Natuurhistorisch Museum Rotterdam bleek zeer geïnteresseerd in de vogel. Conservator Bram Langeveld kwam hem persoonlijk bij ons ophalen. De vogel is onderzocht en gebalgd onder nummer NMR998900210918. Het bleek een vrouwtje van bijna een jaar oud te zijn. De vogel was vrij mager, met een gewicht van slechts 265 gram.

Een gezonde Koereiger weegt gemiddeld zo'n 300-400 gram (Cramp et al 1980). In haar maag zaten slechts wat keverschilden, resten van plantenwortels en wat wolharen.

Vrijwel alle vogels blijven voor ons mensen anoniem, het is dan ook vrij uitzonderlijk dat zoveel gegevens van deze individuele Koereiger bekend zijn geworden.

Koereiger Noordwijk nu een studieobject (foto Natuurhistorisch Museum Rotterdam).

Literatuur en overige bronnen:

Boele A. 2018. Koereiger *Bubulcus ibis*. Pp 188 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018, Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Cramp S. & K.E.L. Simmons (red.) 1980. The birds of the Western Palearctic, Vol. 1. Oxford University Press.

Keller V., S. Herrando, P. Voříšek, et al (2020). European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx edicions, Barcelona.

Meininger P. 2022. Koereiger. P 851-854 in: Meininger P.L.(redactie). Avifauna Zeelandica. Vogels, vogelaars en vogelonderzoek in Zeeland. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Natuurhistorisch Museum Rotterdam.

Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2022. Zeldzame broedvogels 2022. Sovon Nieuws 2022-4: 6-9.

Waarneming.nl.

Koereiger tussen de schapen langs de Varkensboslaan – foto: Jan Hendriks

Meer groen, kleur en fleur in het Vinkeveld

Rob Choufoer

Het Vinkeveld in de gemeente Noordwijk is een van de grotere woonwijken, gebouwd in de 80-er jaren. In al die jaren is er nogal wat groen verdwenen. De ene keer door groenrenovatie, de andere keer voor extra parkeerplaatsen, dus grijs voor groen, maar ook door verdwenen bomen die nooit meer herplant zijn..

Mede door zaken zoals de klimaatcrisis, biodiversiteit, hittebestrijding, etc. is er onlangs door de wijkvereniging in nauwe samenwerking met de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk (VNVN), een aantal initiatieven gestart om de wijk hierop aan te passen. We laten er een paar de revue passeren.

De eerste 'groen' activiteit stamt overigens al uit 2011 onder de naam "Vreemde vogels in het Vinkeveld". Er zijn toen zo'n 50, door inwoners geadopteerde, nestkastjes opgehangen die ieder jaar door twee vrijwilligers worden gecontroleerd en schoongemaakt en waarbij de wijkvereniging jaarlijks de kosten van een aantal nieuwe kastjes voor haar rekening neemt.

Vorig jaar is er een actie geweest ('Kleurrijke boomspiegels in het Vinkeveld') waarbij inwoners een (of meerdere) boomspiegel(s) konden adopteren en waarbij de wijkvereniging de kosten van zaden en dergelijke voor haar rekening nam. Dit was met een kleine honderd boomspiegels een groot succes en leidt, als het goed is, niet alleen tot een kleurrijk spektakel, maar is ook van waarde voor bijen, vlinders, etc.

*Kaal .....
Kleurrijk én goed
voor de bijen,
vlinders, etc*

Inmiddels heeft een aantal

inwoners (verenigd onder de naam Groenteam) de smaak te pakken. Zo heeft er een inventarisatie plaatsgevonden onder de noemer Bomen Herstel Plan (BHP), van alle in de jaren verdwenen bomen. Dat kwam uit op 59 stuks. Hiervan zijn er onlangs 9 nieuw aangeplant. We missen er dus nog een stuk of 50... In dit plan stond ook het idee om

langs het fietspad tussen de Zwin en 't Laantje een groot aantal knotwilgen aan te planten. Dit werd door de afdeling Groenbeheer van de gemeente omarmd en resulteerde op zaterdag 11 maart in de aanplant van 33 zaailingen onder het motto "maak gebruik van wat de natuur je biedt". Dat was namelijk de uitdaging voor ons, aanplant zonder enige kosten, want voor geld is immers alles te koop. De gemeente zorgde voor support en wethouder Alkemade opende dit stukje adoptiegroen. Heel opvallend was het aantal inwoners dat tijdens het aanplanten de armen uit de mouwen stak en zo werd het, met koffie en koek erbij, ook nog een sociaal gebeuren wat in een wijk natuurlijk heel belangrijk is. Overigens blijken er zo'n 31 zaailingen te zijn aangeslagen. Een prima resultaat!

Met elkaar er iets moois van maken (Foto: Richard van Egmond)

Een klein 'tussendoor' projectje was het snoeien van een aantal wilgen langs het Fort terrein. Die zagen er niet echt top uit, zullen we maar zeggen, en werden, wederom door inspanning van een aantal bewoners, in een uurtje tijd onder handen genomen, wat resulteerde in een fraaie wilgenrij. Het oog wil tenslotte ook wat. Uiteraard was eerst de gemeente om toestemming gevraagd.

De Knotwilgen langs het Fort krijgen een opknapbeurt.

Dat ziet er weer keurig uit!

Omdat het Vinkeveld (veel te) vol staat met vlinderstruiken hebben hier de afgelopen twee jaren al oogstdagen plaatsgevonden om vlinderstruiken te stekken in het kader van de Meerbomen.nu actie. Op zich een prima initiatief, maar een van de toekomstige actiepunten is om te kijken of we een (groot?) deel van de

vlinderstruiken kunnen vervangen door een variatie aan planten die een grotere toegevoegde waarde hebben voor de biodiversiteit. Daarover gesproken, een van de bewoners, tevens lid van het Groenteam, is druk bezig met het maken van insectenhôtels. Het begon er met één, maar hij had de smaak zo te pakken dat hij er nog vier extra maakt! De eerste van de serie is inmiddels geplaatst.

Om de wijkbewoners er meer bij te betrekken, wordt in mei i.s.m. de VNVN, de 2-delige workshop 'De zoemende tuin' georganiseerd. Ook staat er een 'Onkruidsafari' gepland, zodat iedereen kennis kan maken met wat er allemaal aan ongewenst groen (onkruid) groeit en dat dit ook een functie heeft en vaak ook erg mooi is om te zien. Dus laat maar groeien en bloeien.

Kortgeleden heeft de wijkvereniging een schouw gehouden om te kijken of en waar er in de wijk extra bomen kunnen worden geplant, bloemenweiden kunnen worden aangelegd of bosplantsoenen ingericht kunnen worden. Uit een eerste inventarisatie blijkt dat hier zeker plaats voor is. De belangrijkste vraag zal zijn of de wil er ook is bij degenen die hierover moeten beslissen, maar eigenlijk hebben we geen keuze. Aan de bewoners zal het niet liggen gelet op het enthousiasme bij het aanplanten van de knotwilgen.

Een onderdeel dat nog aandacht en verdere uitwerking behoeft, is het omtoveren van het vele aanwezige 'doodse' grijs (=stenen) tot 'leefbaar' groen. Ook zal bij het in de toekomst vernieuwen van de riolering veel aandacht aan het groen worden gegeven.

Kortom, er valt nog genoeg te doen, en een deel van de bewoners is bereid om met elkaar niet alleen de wijk te verfrazen maar ook te 'vergroenen', waar het sociale aspect een belangrijk onderdeel van is. Je woont in de wijk tenslotte met elkaar! De eerste stapjes zijn inmiddels gezet.

De insectenhôtels; klaar om geplaatst te worden!

Waarnemingen januari, februari, maart 2023

Peter Spierenburg

Waarnemingen zijn overgenomen van www.waarneming.nl. Hier is een volledig overzicht te vinden van de vogels en andere soorten die deze maanden in ons waarnemingsgebied zijn waargenomen.

Waarnemingenarchief in waarneming.nl

Binnen de vereniging worden al sinds de oprichting in 1966 vogelwaarnemingen verzameld en bijgehouden in een archief. De functie van archief is inmiddels overgenomen door www.waarneming.nl. Sinds 2008 is dat de plek waar waarnemingen worden bewaard voor de toekomst. Afgelopen januari zijn alle oude waarnemingen uit ons archief van vòòr 2008 toegevoegd aan www.waarneming.nl. Alle oude waarnemingen zijn hiermee via de website van www.strandloper.nl terug te zoeken. Dit dankzij de hulp van de staf van www.waarneming.nl, maar ook al degenen die op enig moment met het waarnemingenarchief bezig zijn geweest.

Dick Passchier was in 1966 de eerste die het waarnemingenarchief onder zijn hoede had. Daarna heeft Jan Glasbergen het lange tijd bijgehouden, gevolgd door Ab Steenvoorden, Rien Sluys en uiteindelijk ondergetekende. In het pre-digitale tijdperk was het vastleggen van waarnemingen geen sinecure. Jan Glasbergen had het goed georganiseerd met een kaartenbak, met voor elke soort een kaart. Rien Sluys startte met het opslaan in de computer, in excel bestanden. Ab Steenvoorden breidde de waarnemingenrubriek uit met toelichting op de waarnemingen. Om voor het boek 'Tussen Tulpen en de Zee' een goed overzicht te hebben van de waarnemingen is een inhaalslag gemaakt om alles wat op papier beschikbaar was in te voeren in de computer. Jelle van Dijk, Hans van Stijn en ondergetekende hebben zo samen duizenden waarnemingen ingevoerd. Dit bestand is nu, na de nodige controles, correcties en koppeling aan de plek van waarneming, overgezet naar www.waarneming.nl. Het streven was om iedere waarneming zoveel mogelijk onder de eigen naam van de waarnemer in te voeren. Dat is niet altijd gelukt, omdat niet iedereen (tijdig) bereikt kon worden of simpelweg omdat mensen geen account hebben. Om die reden zul je bij het bladeren in de waarnemingen regelmatig als waarnemer 'Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk' tegen komen. In totaal konden bijna 36.000 waarnemingen toegevoegd worden aan www.waarneming.nl.

Het is leuk om de oude waarnemingen eens door te bladeren. Mocht je een fout zien, laat het weten! Er zitten tenslotte de nodige stappen tussen het moment van een waarneming in het veld pakweg 20 of 50 jaar geleden en het belanden daarvan op onze website nu. Daar kan altijd iets in mis zijn gegaan. Ook kun je, als je een waarneming van jezelf ziet die onder naam van de vereniging terecht is gekomen, deze kopiëren en onder je eigen account toevoegen. Je kunt deze dan ook corrigeren met bijvoorbeeld een preciezere locatie. Laat het weten als je een waarneming kopieert, dan kan de ander er uit, zodat er geen onnodige dubbelingen in het archief zitten.

Oude opschrijfboekjes

Nog leuker dan bladeren is oude waarnemingen toevoegen! Omdat het archiefwerk in het verleden allemaal met papier ging, hebben alleen de meest bijzondere waarnemingen het archief gehaald. Niet doorgegeven waarnemingen zijn vaak achtergebleven in opschrijfboekjes. In zijn presentatie in de jaarvergadering liet Hein Verkade zien hoe belangrijk oude opschrijfboekjes kunnen zijn. De aantekeningen van gierzwaluwellingen van de jeugdclub in de jaren zestig bleken nu nog wetenschappelijke waarde te hebben. Denk daarom niet te snel dat waarnemingen uit het verleden niet meer van belang zijn. Juist oude waarnemingen en juist ook van (toen) gewone soorten kunnen waardevol blijken. Zorg dat ze voor de toekomst bewaard blijven en voer waarnemingen uit oude opschrijfboekjes in!

Datum	Straatnaam	Totaal aantal	Deer uitgeend	Rond vliegland	Bewerkt of niet Bewerkt	aantal Nesten	Straatnaam nesten
1-7-68	Schoolstr.	2	2	5	} niet Bew.		
	Maarssestr.	19	9	10			
	J. Kaasweg	5	2	2			
	Palace Hotel	2	2	1			
	Huisbehuister	6	2	4			
	Wintertoren	2	2	-			

Vende heb ik niet kunnen tellen omdat ik moest over werken en in augustus moest ik naar school.

Handwritten signature

Handwritten note: Broedgwal. Noordwijk

Oud opschrijfboekje gierzwaluwellingen uit 1968

Hoe leuk dat kan zijn heb ik zelf ervaren toen ik na het overzetten van het bestand naar www.waarneming.nl mijn oude opschrijfboekjes heb opgezocht. De oudste is uit 1979, toen ik als 12-jarige in de jeugdclub van Dick Passchier zat. Bij het invoeren merk je dan al snel dat er opvallend veel waarnemingen van het uitkijkpunt Kachelduin in de Noordduinen zijn. Dick wilde met de lawaaiige jeugdclub natuurlijk niet op de Driehoek gaan staan bij de doorgewinterde tellers zoals Arie Cramer en Jan Glasbergen. Dus zo zagen we als jeugdclub de meest geweldige dingen vanaf het Kachelduin en het strand daar in de buurt. De vogeltrek, de verschillende soorten, alles was nog nieuw. En zo leerden we van Dick het verschil tussen de 'roeiend' vliegende Zwarte Kraai en de veel

krachtiger vlucht van de Raaf. Er zwierven toen nog Raven rond uit de eerste herintroductie in de duinen. Dat leidde tot het eerste broedgeval in de Noordduinen en mijn waarneming als jeugdclublid van een Raaf. Die vloog langs Kachelduin op 6 oktober 1979, kwam vervolgens als waarneming in mijn opschrijfboekje terecht en is nu via www.waarneming.nl bewaard en terug te vinden.

Koereiger in de winter

We zijn inmiddels wel gewend aan Grote Zilverreigers in ons landschap. Een jaar of twintig geleden was het nog ondenkbaar, maar inmiddels is het niet vreemd dat je in de Elsgeesterpolder of Polder Hoogeweg meer Grote Zilverreigers dan Blauwe Reigers ziet. Ook Kleine Zilverreigers zijn met een (wat voorzichtiger) opmars bezig. Bij de opmars van de witte reigers voegt zich nu ook de Koereiger. Het aantal waarnemingen in Noordwijk neemt gestaag toe. In Tussen Tulpen en de Zee was er nog maar één waarneming: een overtrekkende vogel over zee langs de AWD op 3 mei 2002. Daarna duurde het tot 2016 tot de volgende waarneming. Sinds dat jaar zijn er bijna jaarlijks waarnemingen: 2016, 2018, 2019, 2021 (3) en 2022 (2). Van 23 t/m 26 december verbleef er een Koereiger een aantal dagen in De Klei. Deze dook op 7 januari weer op in de weilanden achter Offem. Koereigers ontlenen hun naam aan de gewoonte om vaak in de buurt van vee te jagen op dieren die zij opjagen. Achter Offem volgde de vogel geen koeien maar voelde zich goed thuis tussen de schapen. Vrijwel steeds was hij druk aan het voedselzoeken.

Koereiger – 7 januari 202 Noordwijk - Offem - Varkensboslaan © Wijndeldt Boelema

Het lijkt vreemd dat een soort met een zuidelijke verspreiding juist in de winter ons land opzoekt. Tegelijkertijd doet dat ook denken aan de spectaculaire toename van de Grote Zilverreiger, ook als wintergast. Gaan we bij de Koereiger hetzelfde zien? De soort is in elk geval met een opmars bezig. Bijzonder genoeg kwam de (westelijke) Koereiger in de 19^e eeuw alleen in tropisch Afrika voor. Vanuit daar stak hij de oceaan over, vestigde zich in Zuid-Amerika en veroverde vervolgens heel Noord-Amerika. Daar is het inmiddels de meest algemene reiger. Eind 19^e eeuw maakte hij ook de sprong naar Noord-Afrika en Spanje. Eind jaren zestig volgde Zuid-Frankrijk. Inmiddels broedt hij tot in Noord-Frankrijk en telt de Franse populatie vele duizenden paren. Met deze toename wekte het eigenlijk verbazing dat hij tot voor kort nog zo zeldzaam was in België en Nederland.

Koereiger – 17 januari 2023 Noordwijk - Offem - Varkensboslaan © Jan Hendriks - (ZH)

Net als bij de Kleine Zilverreiger wordt de opmars af en toe terug geworpen door koude winters. Vanaf 2019 lijkt er een omslag gaande en is uitbreiding naar het noorden in een versnelling geraakt. Naast de aanhoudende zachte winters speelt daarbij mogelijk ook een ander klimaateffect een rol: extreme droogte in de broedgebieden in Spanje drijft deze flexibele soort wellicht naar weer nieuwe gebieden. De toename is bijvoorbeeld op de trektelposten te zien. Daar worden ze zowel in het voorjaar gezien in april en mei als in het najaar in oktober en november. De voorjaarsvogels zijn waarschijnlijk zuidelijke broedvogels die op hun trek vanuit de overwinteringsgebieden in Zuid-Frankrijk doorschieten naar het noorden. In het najaar gaat het waarschijnlijk om vogels die na het broedseizoen in alle richtingen uitzwermen en hier vervolgens blijven overwinteren. In 2021 leidde de toename tot een spectaculaire vestiging van 3 broedparen in de Wieden in Overijssel. Een jaar eerder had hij zich in België gevestigd in de IJzervallei. Op beide plekken zette het broeden door in 2022. In augustus 2022 leverde dat voor Nederland en België ongekende concentraties Koereigers op: tot 52 vogels in de Wieden en meer dan 300 in de IJzervallei. Parallel neemt het aantal overwinterende vogels toe. Waarschijnlijk zijn dit niet de broedvogels zelf, maar jonge uitzwermende vogels. Omdat ze naar alle kanten uitzwermen komt een deel in het noorden terecht. Zo overwinteren er sinds 2018 meerdere Koereigers in de polders rond Bodegraven. Het aantal liep daar in de winter van 2020/2021 zelfs op tot 12 vogels. Dat overwinteren is niet zonder gevaar. In koudeperiodes legt een deel van de vogels het loodje. Ook met de Noordwijkse vogel liep het niet goed af. Ondanks dat de winter zacht was, was er eind februari toch even wat kou. Of dit de vogel de das om heeft gedaan of iets anders, wie zal het zeggen. Lees het verhaal van deze vogel in het artikel van Hein Verkade. En wie weet hebben we een voorbode gezien van een winterbeeld waarin naast de Grote Zilverreigers ook Koereigers door de polders struinen.

Kruidenrijke veldjes

Het nieuws staat tegenwoordig bol van de natuur. Door de nijpende problemen rond stikstof is het vooral de achteruitgang van de natuur die in de schijnwerper staat. In de verhitte discussie vergeten we soms dat natuur niet zit opgesloten in natuurgebieden maar overal om ons heen is, of zou moeten zijn.

Het besef dat je ook in je directe leefomgeving de natuur de ruimte moet geven krijgt gelukkig steeds meer voet aan de grond. Bij groendiensten van gemeenten is het tegenwoordig niet meer vreemd om strak gemaaide gazons of bermen te vervangen door kleurrijke bloemenveldjes. Het zijn niet altijd mengsels van inheemse soorten die worden ingezaaid, maar doordat er niet steeds gemaaid wordt kunnen ook andere planten zich vestigen. Hetzelfde geldt voor allerlei insecten. De natuur vindt haar weg wel als we haar een beetje ruimte geven. Op Willem van den Bergh werkt vogelaar Peter van Duijn

als hovenier. Vorig jaar heeft hij met de collega's van het team ervoor gezorgd dat er op het terrein een paar fraaie kruidenveldjes konden worden gerealiseerd. Ze zijn ingezaaid met inheemse soorten. Dit past in het, zoveel als mogelijk, op ecologische wijze beheren van het terrein.

In de winter was te zien hoe ook vogels van de kruidenveldjes profiteerden. De gevallen zaden waren een rijke voedselbron voor een groep van 65 Vinken die hier in de tweede helft van februari verbleef. Hier zat ook een Keep tussen. Van 19 t/m 21 februari verbleef er zelfs een Dwerggors. In de vorige twee winters overwinterde er één in het Vinkeveld. Dus wellicht is het niet geheel toevallig dat deze soort nu weer vlakbij opduikt. Onderhand bijna net zo bijzonder als de Dwerggors waren de Ringmussen die bij de kruidenveldjes verbleven. De gehele maand januari t/m 25 februari verbleven er 2 tot 4. Ringmussen zijn als broedvogel en als overwinteraar vrijwel verdwenen uit ons waarnemingengebied. Ook landelijk zitten ze in de knel, met meer dan 70% afname sinds 1980. De Ringmus is het voorbeeld van een ooit 'gewone' vogel die snel aan het verdwijnen is. Het is een vogel van kleinschalig, een beetje rommelig buitengebied. Daar heeft hij, inderdaad, hier en daar een kruidenrijk hoekje waar hij in het broedseizoen insecten vindt voor zijn jongen en waar hij de winter kan overleven op zaden. Onze leefomgeving heeft allang niet meer de natuurkwaliteit waar een eenvoudige Ringmus mee uit de voeten kan. De kruidenveldjes op Willem v.d. Bergh laten zien dat het loont om de natuur de ruimte te geven. Elke vierkante meter doet er toe.

Kruidenveld op het Bergh Stichting terrein – foto: Peter van Duijn

januari

Het jaar begon zeer zacht met een record hoge temperatuur. In de eerste helft van de maand overheerste een westelijke stroming, die naast zacht weer ook veel regen en vaak harde wind bracht. Een aantal keer trok deze aan tot windkracht 6 tot 7. In de tweede helft van de maand zat de wind vooral in het oosten en werd het kouder. Vanaf de 29^e ging de wind terug naar west, met noordwest 7 op 30 januari.

Maandoverzicht

In de AWD nemen de **Krooneenden** toe en verschijnen daardoor ook in ons waarnemingsgebied in het zuidelijke puntje van het infiltratiegebied. Op 3 januari zwommen er 3 bij het Pindabergje (HN). Rond de AWD Westhoek overwinterde een **Klapekster** (JS ea). Vanaf 7 januari verbleef een **Koereiger** in de weilanden achter Offem (JZ ea). Hier liep op dat moment ook het overwinterende paar **Ooievaars** (WBo). De 2 **Casarca's** die rondzwerven in de regio liepen op 13 januari bij de Vogelsloot in de Zwetterpolder (JD). Twee **Witgatjes** waren op 19 januari aanwezig in Oud Leeuwenhorst (CZ). Op 20 januari zat er een **Bokje** op 's Gravendijck (PS) en op 29 januari vloog er één op uit droog duingrasland in de Noordduinen (JD). Bij het Oosterduinse Meer overwinterde een **Cetti's Zanger** en was daar 20 januari aanwezig (CZ). **IJsvogels** werden waargenomen op twee locaties: bij het Pindabergje in de AWD (JK ea) en in de omgeving van Offem (19 januari JH, 22 januari NM HL). Op minimaal 9 plekken overwinterden **Grote Gele Kwikstaarten** (RG ea). Overwinterende **Witte Kwikstaarten** waren schaars. Op 13 januari zaten er 4 op Oud Leeuwenhorst (JD). In de AWD overwinterde rond de

Zwartkop – 28 januari 2023 Katwijk aan Zee - Rijnsoever © Peter van Duijn

Westhoek een paartje **Roodborsttapuiten** (HN ea). In Rijnsoever Katwijk overwinterde een **Zwartkop** (PD AM). In de Coepelduynen overwinterde een vrouw (GB ea) en in de Bronsgeest een man **Roodborsttapuit** (RG ea). Van 2 t/m 10 januari verbleven er tot 4 **Ringmussen** op kruidenveldjes op Willem v.d. Bergh (PD ea). Op 27 januari zat er één in de Elsgestepolder (GV). Op 22 januari verbleef een groepje van 8 **Kneuen** in de Elsgestepolder (JW). In die polder waren op 9 januari 2 overwinterende **Slechtvalken** aanwezig (MG). Op 29 januari verscheen de eerste bij de nestkast in de toren van Leeuwenhorst (WN). In het Langeveld verbleef op 29 januari een **Smelleken** (RG).

In zee waren in de eerste week van januari honderden **Roodkeelduikers** aanwezig. Het maximum aantal van 682 vloog op 10 januari langs de zeetrekhut (JD HO HV). Na 11 januari liepen de aantallen snel terug. Op 11 januari passeerden 42 **Janvan-Genten** (JD DT). Op 13 januari was een **Kleine Jager** aan het jagen voor de zeetrekpost (JD PS ea). Op 22 januari vlogen 11 **Grote Zeeëenden** langs (HO). Op 26 januari passeerde een adulte **Zwartkopmeeuw** (JD). Op 28 januari vlogen 3 **Wilde Zwanen** over de Noordduinen (PD ea).

februari

In februari zetten de dagen met harde wind uit het westen tot noordwesten zich voort, afgewisseld met hogedrukgebieden die periodes met rustig weer brachten. Vanaf 6 februari kwamen we in het eerste hogedrukgebied terecht en werd het koud, zonnig en droog. Na weer even een westelijke stroming trok een volgend hogedrukgebied ten zuiden van ons langs en bleef het tot het midden van de maand rustig weer met relatieve hoge temperatuur. Na weer een intermezzo met harde wind kwamen we in de laatste week in een noordelijke stroming en daalden de temperaturen flink.

T/m 27 februari verbleef de **Koereiger** achter Offem en in Polder Hoogeweg (HV ea). In de Noordduinen bij Puik en Duin zaten op 4 februari 2 **Goudvinken** (HL). Op 4 februari liep er een man **Fazant** in de Hogeveense Polder (MM) en op 27 februari in het Kapellebos (SW). Op 23 februari was een **Kerkuil** de werkplaats op Willem v.d. Bergh binnen gevlogen (PD). De **Cetti's Zanger** zat op 15 februari nog steeds bij het Oosterduinse Meer (AMa). Van 19 t/m 21 februari verbleef er een **Dwerggors** bij een kruidenveldje op Willem v.d. Bergh (AMe PD ea). Op 22 februari zat er een vierdejaars **Kleine Burgemeester** bij de Binnenwatering (AM BB). Op 28 februari vloog er een **Zeearend** over de St Bavo (MW). Op 12 februari was er een **Smelleken** aan het jagen in de Zilkerpolder (HN). Mogelijk dezelfde (een vrouw) vloog de volgende dag over de zuidelijke AWD (JW). Naast de twee **IJsvogels** aanwezig in de AWD en rond Offem verbleef er ook één rond Willem v.d. Bergh en 's Gravendijk (JHT). De laatste waarneming van de **Klapekster** in de zuidelijke AWD was op 25 februari (VS). Van 10 tot 25 februari waren opnieuw tot 4 **Ringmussen** aanwezig op Willem v.d. Bergh (WBo ea). Een overwinterende **Geelgors** zat op 12 februari in de Zilkerpolder (IG). Op 25 februari vloog er één over de Coepelduynen (JHa) en zat er één in de Noordduinen (CZ). Langs de zeetrekhut vlogen op 1 februari een **Kleine Jager** en 620 **Drieteenmeeuwen** (JD DT). Op 25 februari trokken 8 **Kanoeten** langs (JD). Op 26 februari vlogen een **Parelduiker** en 5 **Toppers** (JD HO HL). De eerste **Veldleeuwerik** zong op 12

Kerkuil – 23 februari 2023 Noordwijk - Willem v.d. Bergh Stichting
© Peter van Duijn

Atalanta - 14 febr. 2023 - AWB Achterhaasveld
©Jan Wierda

februari in de Zilkerpolder (IG) en de eerste **Boomleeuwerik** op 13 februari in de AWD Vinkebaandriften (JW).

Op 14 februari vloog de eerste vlinder van het seizoen: een **Atalanta** in het Achterhaasveld in de AWD (JW). Op 15 maart vloog er een **Grote Vos** in de binnenduinrand van de Noordduinen (CZ). Op 18 maart zat er één in de binnenduinrand van het Langeveld (SW TH)

Geelgors - 5 maart 2023 - Noordwijkerhout - Oosterduinse Meer ©Casper Zuyderduyn

maart

Na een zonnig en koude start kwam vanaf maart vanaf de oceaan een trein van lagedrukgebieden op gang die veel regen aanvoerden. Het was een zeer natte maand. Na de start met noordoostenwind zat de wind de rest van de maand vooral in de zuidwesthoek. Op 25 maart trok de wind aan naar zuidwest 7.

Het paar **Casarca's** zwierf de hele maand rond in de zuidelijke AWD, het Langeveld en de Noordwijkse Golfclub (GH). Op 30 maart vloog een **Rode Wouw** over het zweefvliegveld in de AWD (JK ea). De **Cetti's Zanger** bij het Oosterduinse Meer had de winter overleefd was op 5 maart aan het zingen (CZ). Bij het meer lieten die dag ook twee **Watterrallen** zich horen (CZ). Op 3 maart zaten drie jonge **Bosuil** langs de Duindamseslag (DD ea). Vanaf 18 maart was een paar **IJsvogels** actief in de St Bavo. Ook op Willem v.d. Bergh verbleef er één op 18 en 19 maart (GB PD).

Op 3 maart was er een grote verplaatsing van **Brandganzen** en vlogen er 3200 over zee langs de Noordduinen (CZ). Ook passeerden er 250 **Pijlstaarten** (CZ). Langs de zeetrekhut trokken op 5 maart 2 **Parelduikers** en 173 **Jan-van-Genten** (JD HO PS HV). Op 6 maart passeerden de eerste groepen **Dwergmeeuwen**, 68 in totaal en een flink aantal **Smienten** en **Wintertalingen** (JD HO TB). Op 10 maart kwam er een golf **Kleine Mantelmeeuwen** binnen en trokken er 268 langs de zeetrekhut (JD HO TB). Ook kwam er die ochtend een groepje van 28 **Paarse Strandlopers** langs (JD HO TB). De volgende dag piekte de doortrek van **Bonte Strandlopers** met 820 vogels en passeerde de eerste **Grote Stern** (JD HL). Op 4 en 10 maart vloog een **Kemphaan** langs (JD). Op 18 maart passeerden er twee adulte **Zwartkopmeeuwen** (JD HO HL).

Op 3 maart vlogen de eerste 2 **Lepelaars** van het seizoen over de Bronsgeest (CZ). De eerste **Bruine Kiekendief** trok op 17 maart over de AWD (SW). Op 13 maart vloog een man **Smelleken** over de binnenduinrand van het Langeveld (SW). Vanaf 5 maart was de vrouw **Tafeleend** weer aanwezig in het plasje in de Klei waar deze eerder gebroed heeft (PS ea). Die dag was ook het paar **Slechtvalken** op de toren van Leeuwenhorst aan het baltsen (RJ). De doortrek van **Bokjes** was te zien aan de aanwezigheid tussen 11 en 28 maart in de Noordduinen en de Coepelduynen (HL NM) ea. Op 7 maart zat er een **Witgat** in de Elsgeesterpolder (JW). De doortrek van **Rouwkwikstaarten** begon op 18 maart, toen er drie in het Vinkeveld zaten (WBo GB). De eerste **Grutto's** waren laat. Op 10 maart passeerde een groepje van 10 langs de zeetrekpost (JD) en op 11 maart was de eerste aan het roepen in de Hogeveense Polder (JB). Op 11 maart zaten ook de eerste 8 **Tureluurs** in de Elsgeesterpolder (MG).

De eerste **Zwarte Roodstaart** was op 11 maart aanwezig op Willem v.d. Bergh (WBo). Op 19 maart zong de eerste langs de Kraaierslaan in de Noordzijdepolder (SP). De eerste **Tapuit** zat op 17 maart in de Van Limburg Stirum vallei in de AWD (JVi). De eerste twee **Kleine Plevieren** liepen op 19 maart in de binnenduinrand van het Langeveld (IG). Die dag vlogen ook al de eerste 2 **Gele Kwikstaarten** over de AWD (JS) en de binnenduinrand van het Langeveld (SW TH), gevolgd door vroege doortrekkers op 26 en 29 maart in de AWD (JS). Ook elders in het land waren de eerste voorlopers van de Gele Kwikstaarten extreem vroeg. Op 26 maart zong de eerste **Blauwborst** in de Van Limburg Stirum vallei in de AWD (JS). De **Gekraagde Roodstaart** arriveerde opvallend vroeg en zong al op 26 maart in het Boeveld in de AWD (JS). Die dag zaten er ook de eerste 2 **Beflijsters** in het Boeveld (JS) en zong ook de eerste **Fitis** in de AWD (JS). Baltsende **Appelvinken** doken op meerdere plekken op in de binnenduinrand van de Noordduinen en het Langeveld, op Sancta Maria en Offem (CZ ea). Op 5 maart zaten er 3 **Geelgorzen** op bollenland bij het Oosterduinse Meer (CZ).

Waarnemers

AM Annelies Marijn	HV Hein Verkade	NM Nika van den Meiracker
AMa Arco Mandemaker	IG Ies Goedbloed	PD Peter van Duijn
AMe Arnold Meijer	JD Jelle van Dijk	PDr Pieter Drenth
BB Bas van den Burg	JHa Joël Haasnoot	PS Peter Spierenburg
CZ Casper Zuyderduyn	JHt Jona Haasnoot	RG Reinder Genuit
DD Donny Dolman	JK Jurren Koerts	RJ Rob Jansson
DT Diny Thibaudier	JS Joost van der Sluijs	SP Sven Pekel
GB Gijsbert van der Bent	JVi Judith Vinkestijn	SW Sjaak Weijers
GH George Hageman	JW Jan Wierda	TH Thomas van Haaster
GV Gijs van der Voet	JZ Jos Zonneveld	VS Vincent Struijk
HL Hugo Langezaal	MG Mariska de Graaff	WBo Wijneldt Boelema
HO Hanneke Oltheten	MM Maud Mommers	WN Wilfried Niessen
HN Hans de Nobel	MW Maarten Wielstra	

bron: www.waarneming.nl

Ooievaar – 11 januari 2023 Noordwijk - Offem - Varkensboslaan © René van Rossum

HEERLIJK UITWAAIEN AAN DE KUST

Steun natuur en landschap bij u in de buurt

Zuid-Hollands Landschap

→ WWW.ZUIDHOLLANDSLANDSCHAP.NL

**TELEVISIE- EN RADIO SPECIAALZAAK
KOELKASTEN EN WASAUTOMATEN**

Joop Faase BV
Prins Bernhardstraat 90
2202 LR NOORDWIJK

Tel: 071 - 361 35 58

Email joopfaase@ziggo.nl

bedden
SPECIALIST.NL

**beddenspecialist
VERKADE**

V. Limburg-Stirumstraat 38 2201 JP Noordwijk 071 3612661
www.beddenspecialist.nl/verkade

LinoLux

Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk

Steun natuur en landschap:

Zuid-Hollands Landschap

→ WWW.ZUIDHOLLANDSLANDSCHAP.NL

BESCHERM DE DUINEN

WWW.DUINBEHOUD.NL

**Jouw foto's professioneel afgedrukt
op elk materiaal of formaat,
daar word je blij van!**

MAAR OOK VOOR UW PASFOTO, INLIJSTEN, FOTO- EN FILMCAMERA, VERREKIJKER,
FOTOGRAAF, FOTOSTUDIO DUS EIGENLIJK VOOR ALLES WAT MET FOTOGRAFIE
TE MAKEN HEEFT BENT U BIJ ONS AAN HET JUISTE ADRES!

FOTO
VANKAMPEN
SINCE 1914

